

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Тернопільський національний економічний університет
Факультет обліку і аудиту
Кафедра економічної експертизи та аудиту бізнесу

Будник Володимир Ігорович

**АУДИТ ПОКАЗНИКІВ БАЛАНСУ Й АНАЛІЗ ФІНАНСОВОГО СТАНУ
ПІДПРИЄМСТВА**

спеціальність 071 - Облік і оподаткування

Магістерська програма – Економічна експертиза та аудит бізнесу

Магістерська робота

ТЕРНОПІЛЬ – 2018

ЗМІСТ

Вступ

Розділ 1. Сутність балансу та принципи формування його показників

1.1. Економічний зміст та історія розвитку поняття «баланс»

1.2. Принципи розкриття інформації в балансі

1.3. Формування показників балансу в практиці зарубіжного обліку

Висновки до розділу 1

Розділ 2. Організація і методика аудиту показників балансу підприємства

2.1. Мета, завдання, етапи аудиту балансу

2.2. Методика аудиту показників балансу

2.3. Аудит балансу в умовах використання автоматизованих комп'ютерних систем

Висновки до розділу 2

Розділ 3. Економічний аналіз фінансового стану підприємства

3.1. Значення і завдання фінансового аналізу в системі управління підприємством

3.2. Аналіз стану майна підприємства та джерел його формування

3.3. Економічний аналіз фінансової стійкості і платоспроможності підприємства

Висновки до розділу 3

Висновки

Список використаних джерел

Додатки

ВСТУП

На стабільність економічного розвитку держави позитивно впливає налагодження тісних господарських зв'язків між суб'єктами господарювання. У цьому контексті важливо забезпечити високу фінансову стійкість суб'єктів ринку, що сприятиме мінімізації фінансових ризиків для всіх учасників розрахунків, скороченню неплатежів, активізації кредитних відносин і, врешті, підвищенню ефективності економічних процесів у господарському обороті України.

Основна мета обліку – формування інформації про діяльність підприємства та його фінансово-майновий стан, яка необхідна внутрішнім та зовнішнім користувачам. На сучасному етапі здійснюється перехід до активізації роботи з інформацією, отриманою на підставі даних обліку, з метою оптимізації діяльності підприємців і власників, спрямованої на отримання максимального прибутку. Ускладнюються і функції бухгалтерії, направлені не на просту реєстрацію господарських операцій, а на підвищення ефективності управління ними. Відтак об'єктивною умовою підтвердження ефективної діяльності підприємств протягом року є дотримання показників фінансової стійкості, основні з яких розраховуються на підставі балансу.

За балансом як формою фінансової звітності зовнішні і внутрішні користувачі мають змогу оцінити стан ресурсів підприємства та джерела їх формування, а також ступінь фінансової незалежності.

Суттєвий вклад у розвиток формування, аналізу і аудиту балансу внесли вітчизняні науковці, зокрема Ф.Ф. Бутинець, Ю.А.Верига, С. Ф. Голов, М.В. Кужельний, Ю.А. Кузьмінський, Є. В. Мних, В.В. Сопко, М.С. Пушкар. та інші.

Складання, аналіз та аудит балансу слід взаємоув'язати, розглядаючи як єдиний процес, що сприятиме підвищенню якості інформації для власників, інвесторів, інших зацікавлених осіб. Форма балансу має відповідати потребам його наступного аналізу, тобто оцінка статей та розміщення їх у балансі має максимально спростувати процедуру аналізу й аудиту, підвищувати його

інформативність та достовірність. У свою чергу принципи та методика аналізу й аудиту фінансового стану мають розроблятися, виходячи із природи, сутності та форми діючого балансу. Комплексне вивчення сутності балансу, процесів його складання, аналізу й аудитування дозволить максимально ефективно використовувати балансову інформацію внутрішніми та зовнішніми користувачами.

Актуальність зазначених питань та недостатній рівень формування комплексного підходу до процесів аудиту й аналізу балансу визначили вибір теми даного дослідження.

Мета і завдання дослідження. Метою магістерської роботи є вивчення діючої організації і методики аудиту показників балансу, проведення аналізу фінансового стану підприємства та розроблення пропозицій щодо вдосконалення аудиту й аналізу показників балансу. У зв'язку з цим у магістерській роботі поставлені такі завдання:

- дослідити економічний зміст балансу як елементу методу обліку та як форми звітності;
- обґрунтувати принципи розкриття інформації про активи, капітал і зобов'язання підприємства у балансі;
- оцінити міжнародні підходи до побудови балансу;
- вивчити організацію і методику аудиту показників балансу і визначити напрями її вдосконалення;
- розробити пропозиції щодо вдосконалення аудиту показників балансу в умовах застосування комп'ютерних інформаційних технологій;
- визначити місце фінансового аналізу в системі управління, провести аналіз фінансового стану досліджуваного підприємства, і розробити пропозицій щодо його покращення.

Об'єктом дослідження виступає фінансово-господарська діяльність.

Предметом дослідження є організація і методика обліку, аналізу і аудиту на підприємстві, формування показників звітності.

Методи дослідження Для вирішення поставленої в магістерській роботі мети було використано такі методи дослідження як порівняння, елімінування, перерахунок показників, прийом балансових співвідношень, балансовий і сальдовий прийоми, спосіб аналітичних групувань.

Так, методом порівняння досліджувалось питання відповідності діючої методики формування показників балансу законодавчим і нормативним актам. Балансовий та сальдовий прийом та спосіб аналітичних групувань застосовано при перевірці правильності складання балансу.

Наукова новизна одержаних результатів. На основі проведеного у магістерській роботі дослідження:

- обґрунтовано економічний зміст балансу, як форми звітності та елементу методу обліку;
- досліджені міжнародні підходи до побудови балансу і зроблено порівняння з вітчизняною практикою;
- розроблені пропозиції щодо вдосконалення аудиту показників балансу;
- визначено місце фінансового аналізу в системі управління.

Практичне значення одержаних результатів. Розроблені в роботі рекомендації щодо вдосконалення формування показників балансу, його аудиту і аналізу можуть бути запроваджені в практику роботи підприємств. В магістерській роботі досліджено фінансовий стан Лановецького комунального підприємства по благоустрою і розроблені пропозиції щодо його вдосконалення.

Апробація результатів дослідження. За результатами дослідження була опублікована стаття «Принципи розкриття інформації в балансі»

Структура магістерської роботи Магістерська робота складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків.

РОЗДІЛ 1.

СУТНІСТЬ БАЛАНСУ ТА ПРИНЦИПИ ФОРМУВАННЯ ЙОГО ПОКАЗНИКІВ

1.1. Економічний зміст та історія розвитку поняття «баланс»

В умовах розвитку ринкової економіки, вдосконалення міжнародних економічних зв'язків обумовлюють необхідність удосконалення системи облікової та звітної інформації, як складових частин економічної інформації, необхідної для управління на усіх рівнях. Вдосконалення ринкових механізмів, реформування економічних відносин вимагають внесення змін у систему обліку з метою одержання достовірної інформації для прийняття економічних рішень, попередження ризику у фінансовій діяльності підприємства [7, с.194].

В економічній розвинутій країні державний апарат, акціонери, кредитори і дебітори, адміністрація підприємства та його працівники обов'язково переслідують свої економічні інтереси [13, с.90]. Саме система інтересів і потреб користувачів вимагає особливого ставлення та розуміння ролі фінансової звітності. Звітність - система показників, які характеризують підсумки роботи підприємства за той чи інший період, а також за минулий рік. У тлумачному словнику дано визначення звітності як «виправдовуючих документів, що містять звіт про роботу, про виробничі витрати» [33, с.226].

Звітність, що формується в межах підприємства, розкриває різні сторони його діяльності і базується на взаємопов'язаних та взаємодіючих видах господарського обліку, у відповідності з чим поділяється на оперативну, фінансову, податкову і статистичну [31, с. 28].

Особливе місце в прийнятті управлінських рішень займає фінансова звітність, на підставі якої можна розрахувати такі важливі для підприємства коефіцієнти, як коефіцієнт ліквідності, платоспроможності, фінансової незалежності та інші. Фінансова звітність містить показники виробничо-фінансової діяльності підприємства. Вона складається на підставі даних

синтетичного та аналітичного обліку, підтверджується первинними документами, використовує також дані оперативної та статистичної звітності.

Фінансова звітність складається з: балансу (звіту про фінансовий стан), звіту про фінансові результати (звіту про сукупний дохід), звіту про рух грошових коштів, звіту про власний капітал, приміток до фінансової звітності. Чільне місце у звітності займає баланс.

В побутовому розумінні баланс означає рівновагу, тотожність надходжень і витрат; балансувати - дотримувати відповідності наявних господарських засобів і джерел їх утворення.

Баланс - це не просто складова методу обліку, його елемент; це найважливіший документ фінансової звітності, суттєве джерело інформації для управління, планування, організації виробництва, нормування, аналізу, контролю. Баланс є обліковою категорією, синтезом облікових записів, а тому його треба вміти читати і критично оцінювати з погляду змісту, будови, раціонального використання даних.

Як обліковий термін слово «баланс» має два значення:

- рівність, рівновага двох підсумків протилежного значення, що має місце в рахунках, відомостях і таблицях: рівність сум чи кількості прибутку і витрат, дебету і кредиту, активу і пасиву. У цьому розумінні слово баланс зберігає близький зв'язок зі своїм первісним значенням: однакові підсумки ніби відповідають збалансованим шалькам терезів;
- таблиця, яка відображає результат облікової реєстрації, майновий стан підприємства в грошовій оцінці на відповідний момент, тобто стан його активів і пасивів.

Такій оцінці підлягають основні й оборотні засоби, самі гроші, що перебувають на даний момент у господарстві, його юридичні відносини до третіх осіб і до власника господарства: інакше кажучи — це права й обов'язки господарства, його витрати й доходи. Сукупність виражених у грошовій формі матеріальних засобів, прав господарства і його витрат — з одного боку, і сукупність зобов'язань та доходів господарства з другого — на кожний момент

перебувають у рівновазі, тобто балансуються, незалежно від того, як обліковуються ці об'єкти.

Слово «баланс» має ще й третє — цілком інше значення, коли його застосовують для кількісних зіставлень певних економічних явищ. У таких балансах може і не бути рівності активу й пасиву: їх називають активними, наприклад, активний торговий баланс, коли вивіз перевищує ввіз, чи пасивними, коли потреби перевищують наявність відповідних ресурсів, товарно-матеріальних цінностей, нематеріальних активів.

Кожне підприємство повинно здійснювати фінансово-господарську діяльність відповідно до свого статуту. Для цього йому необхідно мати основні й оборотні засоби, нематеріальні активи, певні кошти, здійснювати фінансові вкладення тощо. Інформація про наявність і рух майна та джерела його утворення має надходити своєчасно, а періодично її треба узагальнювати для більш ефективного використання в управлінні, для здійснення контролю за збереженням засобів виробництва, вивчення складу та цільового використання господарських засобів. З цією метою засоби господарства та джерела їх утворення на підприємствах об'єднують в економічно однорідні групи, що знаходять відображення в балансі.

Баланс як елемент методу обліку завершує процедуру обробки облікових даних, узагальнює інформацію. За словами І.Ф.Шера: «Баланс початковий та баланс заключний складають альфу і омегу рахівництва. Будь-яка бухгалтерія, яка не спирається на вступний баланс, недосконала і не відповідає господарським та юридичним вимогам» [103, с. 66].

Якщо порівнювати за аналогією окремі підприємства з живим організмом, то баланси, які складаються в різні моменти існування цього підприємства, дуже добре відображають його життєвий шлях: виникнення, зростання і розвиток, болючі процеси.

Розвиток балансу, як форми звітності, проходив паралельно з розвитком суспільства, розвитком економічної думки і уже в 1835 р. П. Урва (Бельгія) пропонував запровадити єдині уніфіковані плани рахунків і, як наслідок, єдині

форми звітності, а саме балансу.

Широкого розвитку наука про баланс (балансоведення) набула наприкінці XIX - початку XX століть, в період створення акціонерних товариств, коли баланс підлягав оприлюдненню, що потребувало додаткових знань про баланс, його економічний і правовий аналіз.

У цей період виходить ряд наукових праць, присвячених фінансовому обліку, змісту і формі балансу. Серед праць, присвячених балансу, важливе місце займає книга німецького економіста П. Цьомпи «Нариси Економетрії і побудована на національній політекономії Теорія бухгалтерського обліку». У названій книзі автор спробував створити власну теорію фінансового обліку, яка базувалася на застосовані прийомів алгебри і геометрії з урахуванням політичної економії і юриспруденції. Особлива увага приділялась правилам оцінки статей балансу.

Якщо в балансі показують знецінене майно, таке, як активи, або знецінений капітал, то такі баланси слід вважати неправильними.

Як видно з наведеної інформації, в активі балансу майно, а в пасиві капітал і зобов'язання за кожною позицією визначається реальна їх вартість чи то з урахуванням втрат за курсом грошової одиниці, чи дисконтів тощо. Складання таких балансів є досить громіздким, потребує значних затрат часу і, на нашу думку, не завжди є доцільним.

Подальша історія розвитку балансу здійснювалася разом з розвитком суспільства, а воно, як відомо, в 1917 р. розділилося на капіталістичний та соціалістичний устрій.

Облік захищає інтереси власника чи власників. У капіталістичному суспільстві превалує приватна власність і відповідно вона відображається через систему фінансового обліку в балансі. Схема балансу капіталістичних фірм фактично не змінювалася в XX столітті. Практично, така структура балансу капіталістичних країн залишалася до теперішнього часу.

В період дії соціалістичного суспільства (СРСР) баланс був реформований, змінилося розташування статей балансу, він став наче

дзеркальне відображення балансів капіталістичних країн. З категорій балансу зникли поняття земля, надра, нематеріальні активи, рахунки і векселі до отримання та оплати, капітал тощо, а з'явилися «статутний фонд», «фінансування з бюджету», оскільки основна маса коштів соціалістичних підприємств формувалася у плановому порядку за рахунок загальнодержавних ресурсів. З метою контролю за станом товарно-матеріальних цінностей, поряд з фактичними залишками, з'явився показник - норматив запасів [89, с.184].

Значні розбіжності були і щодо визначення оцінки статей балансу. При соціалізмі були встановлені єдині правила оцінки балансових статей, які були обов'язковими для усіх підприємств.

Розпад Радянського Союзу, інтеграція економіки незалежних держав із зарубіжними країнами, які, як правило, належали до капіталістичного устрою, викликав необхідність зміни системи фінансового обліку.

У зв'язку з тим, що зарубіжні партнери не розуміли балансів і звітів про прибутки та збитки нашої держави з 1991 р. почалась реформа системи господарського обліку та звітності з метою наближення її до міжнародних стандартів обліку. Великим досягненням для розвитку обліку, як науки, так і практики є прийняття Закону «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку, якими визначені вимоги до обліку та запроваджена нова фінансова звітність підприємств, правила оцінки статей балансу та повного розкриття інформації. Фінансова звітність тепер не є комерційною таємницею, вона доступна для фізичних і юридичних осіб при прийнятті ними економічних управлінських рішень.

Метою складання балансу є надання користувачам для прийняття рішень повної, правдивої та неупередженої інформації про фінансовий стан підприємства на певну дату [98, с.136]. Дані балансу наводяться на початок і кінець звітного періоду, що дає можливість виявити зміни за певний період у складі статей та проаналізувати фінансовий стан підприємства.

Основою побудови балансу є подвійне групування об'єктів обліку (майна підприємства) за:

- складом і функціональною роллю;
- джерелами утворення і цільовим призначенням.

Елементами балансу є: активи, власний капітал, зобов'язання. Ці елементи, в свою чергу, поділяються на окремі статті, які можуть об'єднуватись в однорідні групи, виходячи з певної класифікації.

Схематично структуру балансу можна показати на рис.1.1.

В широкому розумінні актив - це будь-яка власність підприємства, будь-який предмет, матеріальний чи нематеріальний, який є цінністю для свого власника і включає в себе землю, будівлі, споруди, прилади, товарні запаси, інвестиції, дебіторську заборгованість, грошові кошти тощо.

Рис.1.1. Структура балансу [сформовано за даними 68].

Також під активом слід розуміти частину балансу, що відображає матеріальні та нематеріальні цінності підприємства з точки зору їх складу та розміщення.

Якщо актив показує предметний склад майна, то призначення пасиву полягає в тому, що він повинен визначити хто і в якій формі брав участь у створенні майна. У пасиві відображають власний капітал підприємства, та його зобов'язання. Для кожного джерела власних засобів повинна відводитись окрема стаття.

Баланс – це моментний показник зафіксованих на певну дату активів і пасивів підприємства. Причому у звітній формі балансу є дві дати: на початок звітнього періоду і на кінець звітнього періоду. Ця обставина дає можливість зіставляти показники балансу як у цілому, так і складові активу і пасиву в часі, визначати динаміку активів, зміни частки окремих статей чи розділів балансу, тобто структурні зрушення.

Отже, баланс є не тільки важливим методом узагальнення даних про господарські засоби підприємства і джерела їх формування, а й джерелом економічної інформації про кількісні та якісні параметри господарської діяльності підприємства, необхідні для оцінки і прийняття управлінських рішень.

1.2. Принципи розкриття інформації в балансі

Формування фінансового обліку пройшло тривалий еволюційний шлях. Його зміст і будова змінювались залежно від форм власності, рівня продуктивних сил та розвитку виробничих відносин суспільства. Кожному етапу розвитку суспільства властива своя побудова балансу, який поділявся за відповідними ознаками. До найтипівіших ознак (починаючи з 1925 року) в

Україні відносили: джерела складання; строки складання; обсяг даних; зміст; форму.

За джерелами складання розрізняли інвентарні, книжні та генеральні баланси. Інвентарні баланси складались тільки на підставі повного опису інвентарю і були його скороченим та спрощеним викладом. Такі баланси виконувались або за створення нового господарства на певній майновій основі, або за зміни господарством форми власності, або за впровадження в господарстві нової, більш раціональної системи обліку.

Книжні баланси складались на підставі записів у книгах, попередня перевірка яких з допомогою інвентаризації не проводилась. Такі баланси в літературі називають пробними, попередніми [26, с.159].

Генеральний баланс, що його як виняток заміняли інвентарні та книжні баланси, був синтезом того й іншого. Він складався за рік і тільки на підставі опису інвентарю та пробного балансу.

За строками складання баланси поділялись на вступні, операційні, ліквідаційні.

Вступний баланс складався на момент створення підприємства і був здебільшого балансом інвентарним.

Операційні баланси складались періодично протягом року і охоплювали окремі аспекти (як правило, виробничі) діяльності підприємства.

Ліквідаційний баланс складався на день початку ліквідації підприємства, припинення ним свого нормального існування. Операційні баланси, які складались протягом усього періоду ліквідації, називались ліквідаційними, а останній — завершальним ліквідаційним балансом.

Залежно від обсягу інформації баланси поділяли на прості, складні і зведені. У простому балансі відображали майновий стан (а інколи й динаміку) простого господарства, тобто господарства, в якому немає структурних підрозділів, допоміжних виробництв та допоміжних підприємств із самостійним обліком. У таких господарствах провадиться єдине самостійне рахівництво і єдиний, простий баланс.

Складного балансу потребували складні господарства, що мали відділи, філії чи підприємства, які самостійно вели рахівництво і складали прості баланси. Простих балансів у цих структурах складалось стільки, скільки було окремих самостійних систем рахівництва. Із простих балансів в цілому складався складний (зведений) баланс, який отримували з допомогою механічного постатейного підсумовування даних з простих балансів і підбиття в особливій колонці загальних підсумків активу і пасиву. У такому балансі окремі колонки характеризують стан окремих самостійних одиниць господарства, а колонка «Усього» відображає загальний стан господарства в цілому. Якщо окремих одиниць забагато, їх можна згрупувати — «Філії», «Виробничі підприємства» і т. п.

Відтак статті активу і пасиву балансу окремо відображали майновий стан підприємства в цілому і майновий стан його структурних підрозділів. У тогочасних балансах найбільш характерними статтями активу були: майно; товари; матеріали; кошти; цінні папери; паї та акції інших підприємств; підзвітні суми; акції; розрахунки акціонерів за придбані акції; дебіторська заборгованість; векселі; цінності в дорозі; витрати майбутніх років. Статті пасиву балансу відображали: капітали — основний і амортизаційний; фонди; передплату на акції; розрахунки з кредиторами; векселі видані; суми до з'ясування; доходи майбутніх років.

За змістом баланси поділялись на сальдові, оборотні, результатні, проміжні, шахові та порівняльні. Сальдові баланси включали тільки сальдо рахунків, що характеризують майновий стан господарства на відповідний момент. Оборотні баланси включали, крім сальдо, і обороти за рахунками. Відтак за формою вони були оборотними відомостями за певний період, а за змістом — давали уявлення не тільки про стан господарства, а й певною мірою і про динаміку його господарських оборотів. Результатний баланс — це баланс прибутків і збитків або доходів і витрат господарства, що визначає своїм сальдо чистий прибуток або чистий збиток [31, с.14].

Проміжні баланси складали тільки за потреби. Це були особливої форми пробні баланси, які за формою, змістом і структурою наближались до кінцевого балансу.

Шаховий баланс, що отримав свою назву від своєрідної форми, яка нагадувала шахову дошку, можна називати й динамічним балансом, бо він відображав як стан господарства на початок і кінець звітного періоду, так і рух майна. При цьому обороти в шаховому балансі давалися в розрізі кореспондуючих рахунків, що уможлиблювало визначення його економічного змісту, оскільки зрозуміло було, звідки надійшла сума на рахунок і на що саме її було витрачено. А тому шаховий баланс, складений за звітний період після річного звіту, можна вважати і сальдовим, і оборотним, і результатним балансом.

Шахові баланси є дуже наочними. Але їх доцільно застосовувати тільки на невеликих підприємствах, бо збільшення кількості використовуваних рахунків фінансового обліку робить ці баланси громіздкими і незручними для практичної роботи.

Порівняльний баланс мав на меті порівняти статті звітного балансу з минулими періодами. Ці порівняння давалися в абсолютних і відносних величинах, тобто статті активу й пасиву балансу показувались у відповідних сумах і відсотках на початок і кінець звітного періоду.

Крім шахових, за формою розрізняли ще й баланси двосторонні та односторонні. Найбільш поширеними були двосторонні баланси, що в них ліворуч розміщувалися активи, а праворуч — пасиви. Односторонні баланси відрізнялися від двосторонніх за зовнішнім виглядом — у них пасив розміщувався не поряд з активом, а після нього, під ним. Отже, ця форма балансу була менш наочною, бо вона ніби приховувала ідею протиставлення актива пасиву, яка характерна для самої природи балансу.

Перелічені види балансів існують і нині. Всі вони називаються фінансовими, бо складаються на підставі даних фінансового обліку. Але кожному виду балансів притаманні специфічні особливості, що безпосередньо

пов'язані з джерелами, строками, способами, методами і технікою складання, підпорядкуванням підприємств, використанням даних балансів в управлінні.

Вступний баланс має виключно внутрішньогосподарське призначення. Він складається на момент створення підприємства, причому підприємства самі вибирають — скласти їм вступний баланс чи ні. Однак досвід свідчить, що для поліпшення інформаційного забезпечення системи управління та контролю за збереженням майна починати виробничу та фінансово-господарську діяльність ліпше, коли є вступний баланс. На це треба звертати особливу увагу в процесі організації фінансового обліку і звітності, бо дані вступного балансу мають відповідати даним на початок звітного періоду затвердженого кінцевого балансу [38, с.184].

Кожний сучасний баланс можна також назвати і порівняльним, бо в ньому всі показники наводяться в абсолютних величинах на початок року і на кінець звітного періоду. Це дає змогу протягом календарного року оцінювати показники балансу в динаміці, осмислювати їхні зміни.

Потреба в складанні проміжних балансів визначається тільки внутрішніми потребами самого підприємства. Підставою для складання таких балансів можуть бути процеси реструктуризації, реорганізації, ефективнішого використання матеріальних, трудових та фінансових ресурсів, забезпечення збереження майна, зміцнення фінансового стану підприємства. Характерною особливістю проміжних балансів є їхній спрощений вигляд: інвентаризації основних і оборотних засобів, нематеріальних активів, розрахунків з дебіторами і кредиторами не проводяться; необхідні обчислення виконуються наближено; записи на розподільних та порівняльних рахунках роблять оперативним способом.

Підприємства та установи складають місячну, квартальну й річну фінансову звітність, в якій відображають склад майна і джерела його формування. Квартальна фінансова звітність подається підприємством не пізніше 25 числа місяця, наступного за звітним періодом. Річна фінансова звітність — не пізніше 15 лютого року, наступного за звітним. Установи, які

утримуються за рахунок бюджету, подають місячну, квартальну й річну фінансову звітність у визначені керівним органом строки.

Фінансовий облік виконує одну з важливих функцій, пов'язаних з розкриттям інформації. Термін “розкриття” означає надання інформації, яка є суттєвою для користувачів фінансової звітності, а термін “суттєвість” інформації – що її відсутність може вплинути на рішення користувачів фінансової звітності. Головне не форма, а зміст збору та обробки даних із таким розрахунком, щоб забезпечити розкриття статей балансу і всієї звітності. Обов'язковими для підприємства є форма балансу і розкриття статей, як його елементів, що відповідають критеріям, визначеним у стандартах обліку [5, с.21].

Слід зазначити, що змінилися акценти у визначенні мети обліку та його завдань. На сучасному етапі метою обліку є забезпечення складання інформації для користувачів та прийняття ними рішень на основі повної, правдивої, неупередженої інформації про фінансовий стан підприємства.

Баланс повинен забезпечує інформаційні потреби користувачів щодо таких аспектів (рис.1.2)

Рис.1.2. Аспекти інформаційних потреб користувачів балансу [сформовано на основі даних 80].

Звітним періодом для складання є календарний рік. Баланс підприємства складається на кінець останнього дня звітного періоду. Проміжна (місячна, квартальна) звітність, яка охоплює певний період, складається наростаючим підсумком з початку звітного року. Конкретні терміни подання фінансової звітності підприємству встановлює власник або орган, до сфери якого належить підприємство.

Користувачами інформації, яка наведена у балансі, так як і у фінансовій звітності в цілому є: органи, до сфери управління яких належать підприємства, або власникам (засновникам) відповідно до установчих

документів; трудові колективи на їх вимогу; органи державної статистики; інші органи виконавчої влади та користувачі згідно із законодавством.

Перший звітний період новоствореного підприємства може бути меншим за 12 місяців, але не може бути більшим за 15 місяців. Звітним періодом підприємства, що ліквідується, є період з початку року до моменту ліквідації. Датою подання фінансової звітності вважається день фактичної передачі її за належністю, а у разі надсилання її поштою – дата одержання адресатом звітності, зазначена на штемпелі підприємства зв'язку, що обслуговує адресата. У разі, якщо дата подання звітності припадає на неробочий день, терміном подання є перший після вихідного робочий день [33, с.230].

Існують певні критерії визнання елементів балансу. Він містить статті, склад і зміст яких визначаються відповідними стандартами. Стаття наводиться у балансі, якщо вона відповідає таким критеріям:

1. Існує ймовірність надходження або вибуття майбутніх економічних вигод, пов'язаних із цією статтею;
2. Оцінка статті може бути достовірно визначена.

Звичайно, перед тим, як стаття буде внесена у баланс, вона повинна бути оцінена. Перший критерій використовують для оцінки:

- відповідності результатів господарських операцій визначенню активів, зобов'язань, власного капіталу;
- ступеня впевненості у надходженні майбутньої економічної вигоди.

Ключовим питанням під час такої оцінки є надходження або вибуття економічних вигод. Це поняття потребує пояснення. За Міжнародними стандартами обліку майбутня економічна вигода, втілена в активі, є потенціалом для прямого або непрямого збільшення грошових коштів або зменшення їх відпливу [102, с. 167].

У Законі України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні» економічна вигода прямо пов'язується з можливістю отримання грошових коштів від використання активів[80]. Проте економічна вигода може

бути отримана підприємством не лише безпосередньо в певній сумі грошових коштів, а й непрямим шляхом.

Шляхами реалізації майбутньої економічної вигоди є:

- використання активів у виробництві продукції, наданні послуг чи придбанні товарів з метою подальшої реалізації їх за грошові кошти;
- обмін на інші активи;
- використання активів для погашення кредиторської заборгованості;
- розподіл активів між власниками підприємства;
- удосконалення технології виробництва [57, с. 511].

Ступінь впевненості в надходженні або вибутті майбутньої економічної вигоди, як і можливості достовірної оцінки, допомагає визначитись з тим, чи результати господарських операцій будуть відображені у фінансових звітах, чи тільки розкриті в примітках до них. В обох випадках мова йде лише про суттєву інформацію, тобто таку, відсутність якої може вплинути на рішення користувачів фінансової звітності.

Баланс підприємства, як і фінансова звітність у цілому, повинні формуватись з дотриманням таких принципів (рис.1.4.).

Для того, щоб інформація наведена в балансі була зрозумілою користувачам, вона повинна містити дані про:

- підприємство;
- дату звітності та звітний період;
- валюту звітності та одиницю її виміру;
- відповідну інформацію щодо звітного та попереднього періоду;
- облікову політику підприємства та її зміни;
- консолідацію фінансових звітів;
- припинення (ліквідацію) окремих видів діяльності;
- обмеження щодо володіння активами;

- участь у спільних підприємствах;
- виявлені помилки минулих років та пов'язані з ними коригування;
- переоцінку статей фінансових звітів;
- іншу інформацію, розкриття якої передбачено відповідними положеннями (стандартами).

ПРИНЦИПИ ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ	Автономності підприємства	кожне підприємство розглядається як юридична особа, що відокремлена від власників. Тому особисте майно і зобов'язання власників не повинні відображатись у фінансовій звітності підприємства
	Безперервності діяльності	оцінку активів і зобов'язань підприємства, виходячи з припущення, що його діяльність триватиме далі;
	Періодичності	розподіл діяльності підприємства на певні періоди часу з метою складання фінансової звітності
	Історичної (фактичної) собівартості	пріоритет оцінки активів, виходячи з витрат на їх виробництво та придбання
	Нарахування та відповідності доходів та витрат	для визначення фінансового результату звітного періоду слід зіставити доходи звітного періоду з витратами, які були здійснені для отримання цих доходів. При цьому доходи і витрати відображаються в обліку і звітності у момент їх виникнення, незалежно від часу надходження і сплати грошей
	Повного висвітлення	фінансова звітність повинна містити всю інформацію про фактичні та потенційні наслідки операцій та подій, яка може вплинути на рішення, що приймаються на її основі
	Послідовності	постійне (із року в рік) застосування підприємством обраної облікової політики. Зміна облікової політики повинна бути обґрунтована і розкрита у фінансовій звітності
	Обачності	методи оцінки, що застосовуються в фінансовому обліку, повинні запобігати заниженню оцінки зобов'язань та витрат і завищенню оцінки активів і доходів підприємства
	Превалювання змісту над формою	операції повинні обліковуватись відповідно до їх сутності, а не лише виходячи з юридичної форми
	Єдиного грошового вимірника	вимірювання та узагальнення всіх операцій підприємства у його фінансовій звітності в єдиній грошовій одиниці

Рис.1.4. Принципи формування звітності [сформовано на основі даних 80].

Інформація про підприємство, яка підлягає розкриттю у балансі, включає:

- назву,
- організаційно-правову форму та місцезнаходження підприємства (країну, де зареєстроване підприємство, адресу його офісу);
- короткий опис основної діяльності підприємства;
- назву органу управління, у віданні якого перебуває підприємство, або назву його материнської (холдингової) компанії;
- середню чисельність персоналу підприємства протягом звітного періоду.

Баланс повинен містити дату, станом на яку наведені його показники, або за період, який він охоплює. Якщо період, за який складено баланс, відрізняється від звітного періоду, передбаченого Положенням(стандартом), то причини і наслідки цього повинні бути розкриті у примітках до фінансової звітності.

У балансі повинна бути вказана валюта, в якій відображені елементи звітності, та одиниця її виміру. Якщо валюта звітності відрізняється від валюти, в якій ведеться фінансовий облік, то підприємство повинно розкривати причини цього та методи, що були використані для переведення фінансових звітів з однієї валюти в іншу.

Підприємство повинно висвітлювати обрану облікову політику шляхом опису:

1. Принципів оцінки статей балансу.
2. Методів обліку щодо окремих статей балансу [72, с.214].

Облікова політика підприємства ґрунтується на таких якісних характеристиках обліку і звітності:

- зрозумілість наведених показників;
- однозначність тлумачення інформації користувачами за умови, що вони мають достатній рівень знань і зацікавлені у сприйнятті цієї інформації;

- достовірність, відсутність помилок, які здатні вплинути на прийняття рішень;
- порівнянність інформації за різні періоди та з різними підприємствами [44, с.384].

Стандартний баланс розробляється таким чином, щоб задовольнити всіх користувачів необхідною інформацією, але це задоволення не реальне з огляду на різні інтереси кожного з них. Доводиться іти на компроміс і розкривати в балансі найсуттєвішу інформацію, а кожний користувач вибирає для себе ті показники, які його цікавлять. Інформація балансу відбиралась протягом тривалого часу, пройшла перевірку практикою і відображає рівень розвитку економіки і суспільства.

1.3. Формування показників балансу в практиці зарубіжного обліку

Не дивлячись на відмінності у назві та побудові балансу (в США балансовий звіт, в Іспанії - баланс; іноді його ще називають звітом про фінансовий стан), в його основу будь-якої країни покладено основне рівняння фінансового обліку, що відображає взаємозв'язок між активами, пасивами (зобов'язаннями) та власним капіталом:

$$\text{Актив} = \text{Капітал} + \text{Зобов'язання}$$

Джерелом даних для складання балансового звіту є Головна книга. В країнах, де немає законодавчо закріпленої форми балансу, структура рубрик звіту про майновий стан відповідає специфіці конкретного підприємства і встановлюється відповідно до принципу повного розкриття господарської інформації, особливо це характерно для країн англо-американської системи обліку. Зупинимось на характеристиці структури балансу детальніше.

Однією з відмінностей побудови балансу в різних країнах є форма розташування активу та пасиву - вертикальна чи горизонтальна – та групування статей. Порядок розміщення статей в балансі може значно варіюватись. Так, в горизонтальній формі - актив ліворуч, пасив праворуч -

баланс подається в Бельгії, Італії, Німеччині, Португалії, США, Україні, Франції тощо. У Великобританії було прийнято зворотне розміщення, а в останній час статті балансу записуються одна за одною. В Нідерландах законодавче закріплені дві форми балансу, які можуть використовуватись - або вертикальна, або горизонтальна [48, с.52].

Італійськими підприємствами баланс надається у звичайній горизонтальній формі - ліворуч «актив», праворуч - «пасив». Принцип групування статей - за їх економічним змістом, як і в Німеччині. В кінці балансу вказують всі позабалансові зобов'язання компанії - гарантії видані і отримані, доручення, договірні зобов'язання по майбутніх купівлях і продажах, майбутні виплати по лізингу тощо. Безумовно, це досить суттєва інформація, вона дає зовнішнім користувачам фінансової звітності можливість отримати більш реальне уявлення про фінансовий стан компанії і оцінити ризики, які можуть виникнути в майбутньому.

В Швейцарії взагалі не встановлена обов'язкова форма балансу, він може бути представлений в горизонтальній або вертикальній формі. Порядок класифікації не має значення: оборотні засоби і кредиторську заборгованість (до одного року) можна відображати до або після основних засобів і капіталу. Однак законом встановлена мінімально необхідна структура балансу. Так, відповідно до Кодексу зобов'язань, баланс повинен містити обов'язково чотири розділи: оборотні засоби, основні засоби, кредиторську заборгованість та капітал [59, с.244].

Принцип групування статей в балансі в різних країнах також неоднорідний. Так, в Італії і Німеччині статті групуються за економічним змістом. В деяких країнах групування здійснюється за ступенем ліквідності. Наприклад, у Франції, Україні, Молдові, Німеччині та інших країнах, які використовують МСБО як національні стандарти статті розташовуються в порядку збільшення ліквідності, в країнах англо-американської системи обліку, Естонії - в порядку її зменшення. Так, відповідно до вимог США основні компоненти балансового звіту групуються та викладаються в такому порядку:

- активи - в порядку зменшення їх ліквідності (див. рис. 1.5);
- зобов'язання - в порядку строків їх погашення. Чим ближче строк, тим раніше повинно бути показано зобов'язання;
- власний капітал - в порядку його постійності, тобто першими показуються його різновиди, що найменшою мірою піддаються змінам.

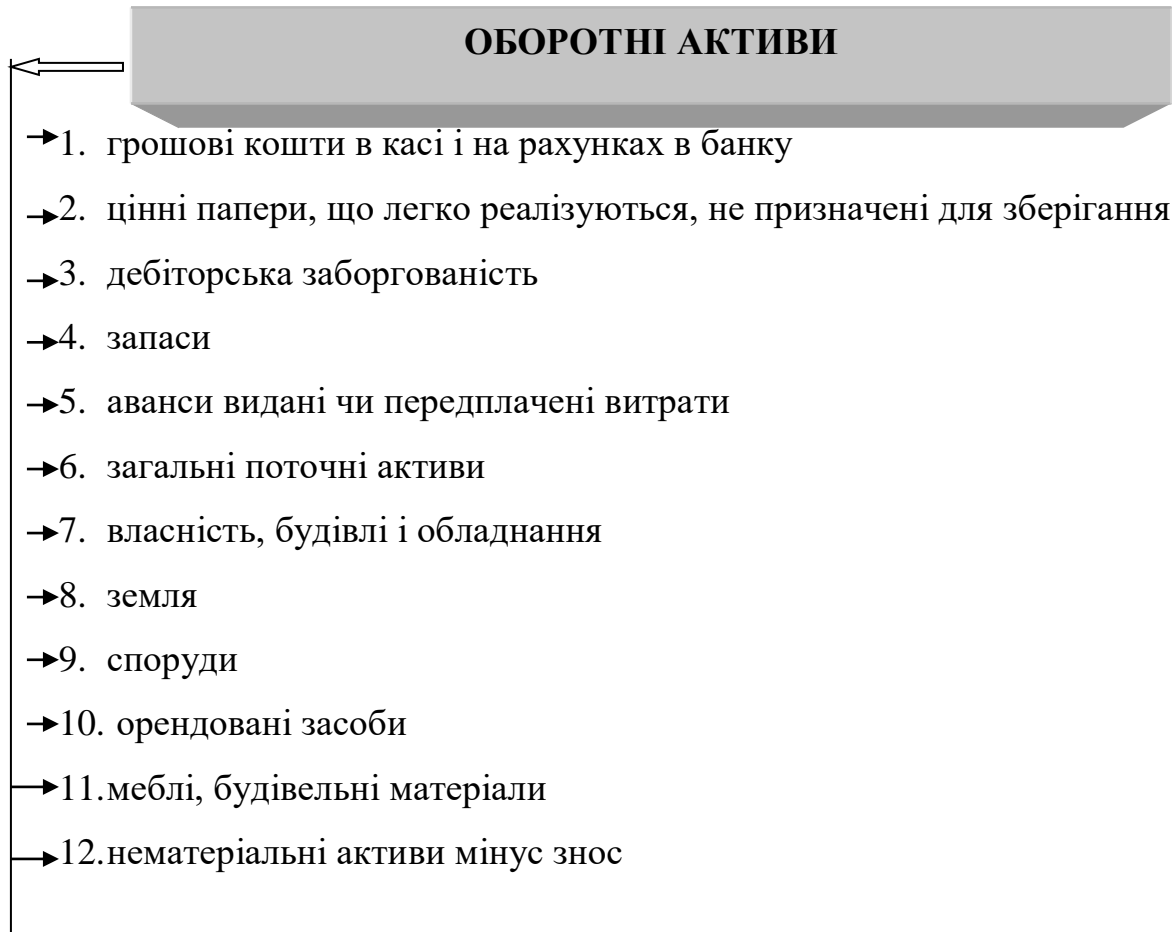

Рис.1.5. Розташування активів в балансі США [98 с.453]

У Великобританії «Закон про компанії» 1985 року передбачає використання обох форм побудови балансу.

В Португалії кожний рядок балансу відповідає двох- або трьохзначному номеру рахунку фінансового обліку. Узагальнення наведених даних (комбінування рахунків) можливе тільки при складанні звітності малих підприємств. Цифрові дані в балансі надаються у вигляді трьох колонок: первісна вартість активів, нарахована амортизація, залишкова вартість.

Як свідчать дослідження в більшості випадків ті країни, які мають єдиний

загальноприйнятий план рахунків, мають, відповідно, і регламентовану форму балансу. Ті ж країни, де підприємства розробляють власний план рахунків, форма балансу представлена у довільній формі, і законодавство лише регламентує мінімальний набір інформації, яка повинна бути відображена у балансовому звіті.

Адресна частина балансу у всіх країнах повинна містити назву компанії, її юридичний статус та дату складання. Підкреслимо, що дата складання звітності може бути будь-якою. Єдина вимога - постійність вибраної дати. В більшості країн це останній день звітного періоду.

Відповідно до МСБО не можна згортати активи та зобов'язання (крім випадків коли є на те законне право) та об'єднувати вагомі статті з іншими статтями. МСБО 1 «Подання фінансової звітності» зазначено, що основна частина балансу як мінімум повинна включати рядки, які відображають такі суми: основні засоби; нематеріальні активи; фінансові активи; інвестиції, що обліковуються за методом участі в капіталі; грошові кошти та їх еквіваленти; запаси; торговельна та інша дебіторська заборгованість; торговельна та інша кредиторська заборгованість; податкові зобов'язання; забезпечення; не поточні зобов'язання, на які нараховуються відсотки; частка меншості; акціонерний капітал; випущений капітал та резерви [88, с.234].

Наведені рядки є широкими за своїм характером і згідно зі стандартом не повинні обмежуватися статтями, які підпадають під сферу застосування інших стандартів. Наприклад, рядок «Нематеріальні активи» включає гудвіл і активи, що виникають від витрат на розробки.

Додаткові рядки, заголовки та проміжні підсумки додаються у балансі, якщо цього вимагає будь-який інший МСБО або якщо їх відображення необхідне для правдивого показу фінансового стану підприємства.

Судження щодо того, чи подавати окремо додаткові статті, ґрунтується на оцінці:

- характеру і ліквідності активів та їх суттєвості, що, як правило, веде до окремого подання гудвілу та активів, що виникають від витрат на розробки

монетарних і немонетарних активів, а також поточних активів;

- їх функції у межах підприємства, що веде, наприклад, до окремого подання операційних та фінансових активів, запасів, дебіторської заборгованості, а також монетарних активів та їх еквівалентів;

- сум, характеру та строків зобов'язань, що веде, наприклад, до окремого подання зобов'язань, на які нараховуються відсотки, а також забезпечень, поділених на поточні та не поточні (в разі доречності) [78, с.246].

Стандарт вимагає, щоб підприємства розкривали в балансі (або у примітках до нього) подальшу класифікацію поданих рядків. Кожну статтю (якщо це доречно) слід поділяти на підкласи за їх характером, а також слід окремо розкривати суми дебіторської та кредиторської заборгованостей щодо материнського підприємства, споріднених дочірніх підприємств, асоційованих компаній та інших пов'язаних сторін.

Відповідно до МСБО 1 підприємству слід розкривати в балансі або у примітках наступну інформацію (рис. 1.6).

Не дивлячись на те, як розташовуються статті в балансі - за зменшенням ліквідності чи за збільшенням, в балансах всіх країн активи поділяються на поточні та не поточні (довгострокові).

Відповідно до МСБО 1 актив слід класифікувати як поточний, якщо він:

- як очікується, буде реалізований або буде утримуватись для продажу чи споживання у звичайному процесі операційного циклу підприємства;
- утримується в основному з метою продажу або протягом короткострокового періоду та, як очікується, буде реалізований протяг дванадцяти місяців з дати балансу;
- є грошовими коштами чи активом, еквівалентним грошовим коштам, не обмеженим в їх використанні [71, с.4].

Усі інші активи слід класифікувати як непоточні активи. Стандарт використовує термін «непоточний», який включає матеріальні, нематеріальні, операційні та фінансові активи довгострокового характеру та не забороняє використовувати альтернативні описи, якщо значення є зрозумілим.

В більшості країн до довгострокових активів належать основні засоби, нематеріальні активи, інвестиції, фонди та інші активи.

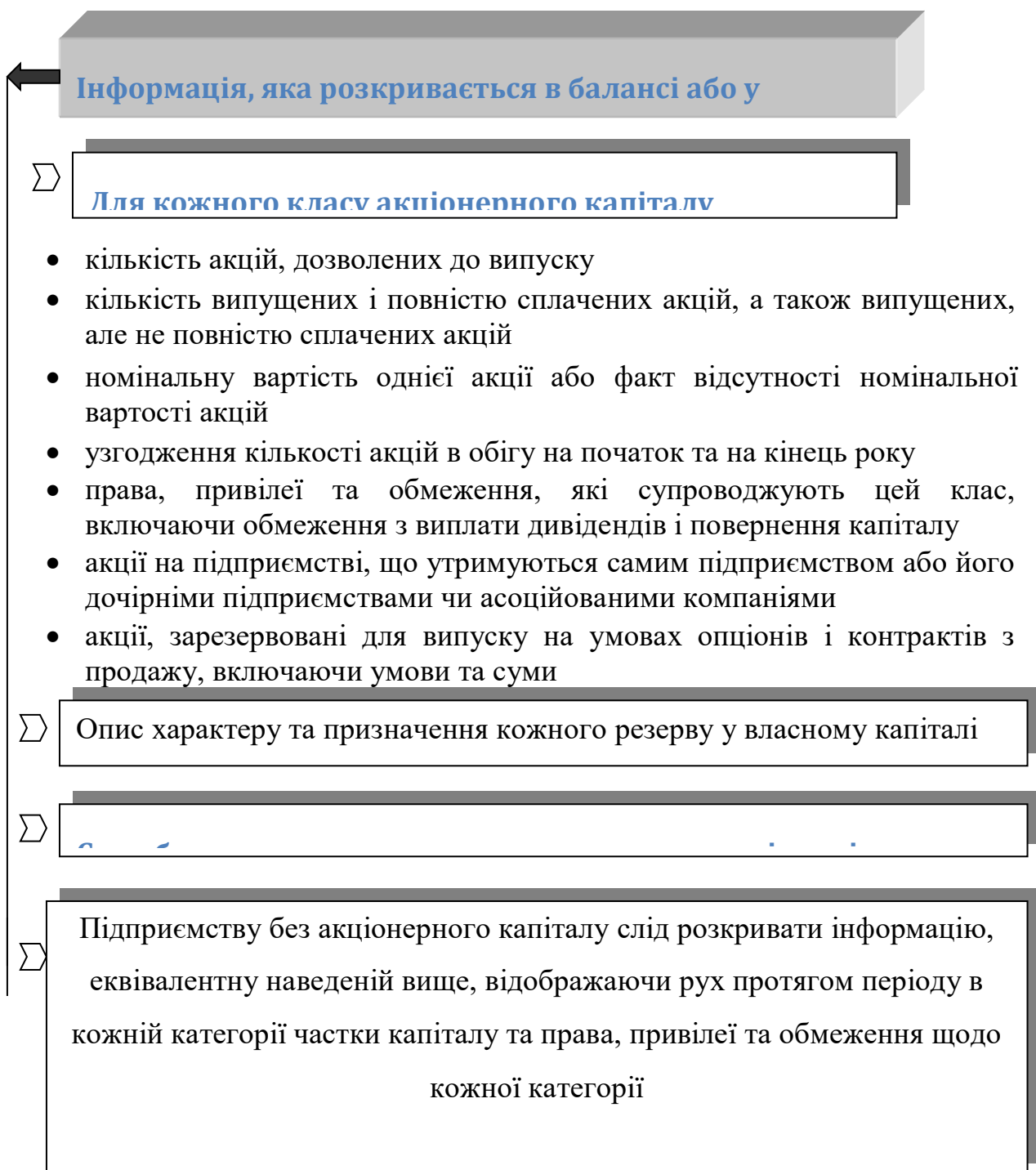

Рис. 1.6. Інформація, яка розкривається в балансі або у примітках відповідно до МСБО 1 [сформовано на основі даних 56]

Наприклад згідно з ЗПБО США у балансовому звіті в частині основних засобів необхідно відображати наступні показники:

- баланси основних видів активів, які підлягають амортизації, залежно від їх характеру або призначення;
- накопичену амортизацію за основними видами активів або в сукупності;
- опис методів нарахування амортизації.

В деяких країнах, останнім розділом в балансі також виділяють «інші активи», які включають в себе всі види активів, що не увійшли до попередніх розділів. Однією з складових тут можуть бути витрати майбутніх періодів, чи відкладені витрати, наприклад, орендна плата, сплачена за декілька років наперед тощо [63, с.284].

Наступний вагомий розділ балансу - це пасив, який джерела утворення засобів підприємства та їх призначення (власні резерви, позики інших підприємств тощо).

Пасив балансу у всіх країнах складається з двох великих частин: зобов'язання (короткострокові та довгострокові) та власний капітал. Статті розміщуються в порядку зменшення терміновості платежів (Естонія, США, Великобританія, Австралія тощо) або навпаки, в порядку збільшення (Польща, Росія, Франція, Німеччина, Молдова тощо).

Капітал в балансі більшості країн представляється у вигляді:

- власного капіталу власників компанії;
- акціонерного (статутного) капіталу за номінальною, неномінальною та оголошеною вартістю;
- внесеного чи оплаченого капіталу;
- внесеного (чи оплаченого) капіталу, що перевищує номінальну (або оголошену) вартість акціонерного капіталу;
- іншого внесеного, чи оплаченого, капіталу;
- нерозподіленого прибутку [44, с.101].

Існує ряд правил, відповідно до яких готується цей розділ. Наприклад,

обов'язково повинні бути вказані дозволений до випуску капітал, випущені акції (кількість номінальна вартість) та акції, що знаходяться в обігу.

Що стосується зобов'язання, то в пасиві вони представляються у вигляді: поточних зобов'язань, включаючи короткострокові відстрочені кредити і короткострокові зобов'язання, тобто такі, що підлягають сплаті в поточному періоді, частину довгострокових зобов'язань; довгострокових зобов'язань (включаючи довгострокові відстрочені кредити); довгострокових позик та кредитів; зобов'язань з оренди; облігацій та інших довгострокових зобов'язань.

Наприклад, у Великобританії при оподаткуванні реалізованого приросту ринкової вартості капіталу до активів відносяться всі форми майна на території Великобританії та за кордоном, включаючи опціони, дебіторську заборгованість, власність, що виражена в правах, валюту (відмінну від фунтів стерлінгів) та іншу власність, створену особою, яка її продає, або яка належить їй, але не придбана. Однак до активів повинна включатись лише та власність, вартість якої може бути достовірно визначена.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 1

Баланс - це не просто складова методу обліку, його елемент; це найважливіший документ фінансової звітності, суттєве джерело інформації для управління, планування, організації виробництва, нормування, аналізу, контролю. Баланс є обліковою категорією, синтезом облікових записів, а тому його треба вміти читати і критично оцінювати з погляду змісту, будови, раціонального використання даних.

Як обліковий термін слово «баланс» має два значення: рівність, рівновага двох підсумків протилежного значення, що має місце в рахунках, відомостях і таблицях: рівність сум чи кількості прибутку і витрат, дебету і кредиту, активу і пасиву; таблиця, яка відображає результат облікової реєстрації, майновий стан підприємства в грошовій оцінці на відповідний момент, тобто стан його активів і пасивів.

Слово «баланс» має ще й третє - цілком інше значення, коли його застосовують для кількісних зіставлень певних економічних явищ. У таких балансах може і не бути рівності активу й пасиву: їх називають активними, наприклад, активний торговий баланс, коли вивіз перевищує ввіз, чи пасивними, коли потреби перевищують наявність відповідних ресурсів, товарно-матеріальних цінностей, нематеріальних активів.

Метою складання балансу є надання користувачам для прийняття рішень повної, правдивої та неупередженої інформації про фінансовий стан підприємства на певну дату. Дані балансу наводяться на початок і кінець звітного періоду, що дає можливість виявити зміни за певний період у складі статей та проаналізувати фінансовий стан підприємства.

РОЗДІЛ 2.

ОРГАНІЗАЦІЯ І МЕТОДИКА АУДИТУ ПОКАЗНИКІВ БАЛАНСУ ПІДПРИЄМСТВА

2.1. Мета, завдання, етапи аудиту балансу

Метою аудиту фінансової звітності є надання аудитором незалежної професійної думки про те чи підготовлена фінансова звітність у всіх суттєвих аспектах відповідно до встановлених стандартів її складання, чи показники її є достовірними, реальними. Метою аудиту є підвищення ступеня довіри визначених користувачів до фінансової звітності. Її досягають через висловлення аудитором думки про те, чи складена фінансова звітність у всіх суттєвих аспектах відповідно до застосовної концептуальної основи фінансової звітності. У разі більшості концептуальних основ загального призначення така думка висловлюється стосовно того, чи подана фінансова звітність достовірно, в усіх суттєвих аспектах, або чи надає вона правдиву та достовірну інформацію відповідно до концептуальної основи. Аудит, проведений відповідно до МСА та відповідних етичних вимог, надає аудитору можливість формулювати таку думку [6, с.329].

У вітчизняній літературі процес аудиту в організаційному плані поділяється на такі етапи: планування; вивчення; оцінювання; встановлення достовірності; звітування [20, с.46].

Як видно із даних цієї таблиці першим етапом на початковій стадії є вибір суб'єкта аудиторської перевірки, ознайомлення з його бізнесом та станом обліку. Цей етап характерний для всіх підходів до аудиту. У вітчизняній практиці, як показує робота аудиторів, вибір суб'єкта перевірки здебільшого здійснюють самі аудитори або аудиторські фірми через рекламу, оголошення в періодичних виданнях, по радіо, телебаченню. Важливим моментом на цьому етапі аудиторського процесу є також ознайомлення з бізнесом клієнта. Збір інформації про бізнес клієнта необхідний, щоб правильно інтерпретувати

значення аудиторських доказів, одержаних у процесі аудиту. Знання бізнесу клієнта вимагає від аудитора детального вивчення видів діяльності та галузевих особливостей організації і технології виробництва. Галузеві особливості окремих видів діяльності суб'єктів перевірки мають суттєвий вплив не тільки на організацію обліку, а й на порядок включення витрат у собівартість продукції, робіт (послуг) та формування фінансових результатів. Крім цього, аудитор повинен добре володіти нормативною базою, що регулює діяльність та систему обліку підприємств різних галузей економіки [87, с.88].

На другому етапі початкової стадії процесу аудиторської перевірки аудитор ознайомлюється із статутом підприємства, його установчими документами та правовими зобов'язаннями. Перевіривши коли і хто зареєстрував підприємство, склад засновників, він особливу увагу повинен приділити предмету і видам діяльності, що передбачені статутом. Усе це при подальшій перевірці дозволяє йому визначити законність здійснення тих чи інших господарських операцій. Важливо також проконтролювати наявність у суб'єкта перевірки ліцензій на окремі види діяльності та реалізацію окремих видів товарів. Аудитор повинен дослідити і вивчити систему обліку і внутрішнього контролю клієнта для того, щоб зрозуміти, як готують облікову інформацію і мати певне уявлення про надійність цих систем, оскільки ця інформація знаходить відображення у фінансовій звітності підприємства [16, с.42].

Система внутрішнього контролю може давати надійну фінансову інформацію, забезпечувати збереження активів суб'єкта перевірки. Якщо у клієнта достатньо надійна система внутрішнього контролю, то ризик контролю буде незначним, а кількість аудиторських доказів може бути значно меншим, ніж при слабкому внутрішньому контролі [15, с.126]. Крім цього, оцінка внутрішнього контролю і ризику дозволяє аудиторіві виявляти конкретні контрольні моменти і знижує ймовірність того, що наявні помилки не будуть виявлені. На етапі планування необхідно розробити загальну стратегію і тактику

аудиту фінансової звітності і обліку, визначити строки і обсяги аудиторської перевірки (рис. 2.1).

І хоча зміст та форма загального плану аудиту фінансової звітності змінюватиметься залежно від мети перевірки, виду підконтрольного об'єкта, сфери його діяльності, розміру, а також складності перевірки і процедур, що застосовуватиметься аудитором, під час його формування необхідно врахувати такі аспекти:

- по-перше, особливості фінансово-господарської діяльності клієнта;
- по-друге, вибір сфери діяльності аудитора;
- по-третє, залучення персоналу до проведення аудиту [108, с.260]

На стадії дослідження аудитором необхідно здійснити попередній огляд та дати оцінку стану обліку і фінансової звітності замовника аудиту. При тому на цьому етапі аудитор за допомогою опитування, вивчення та аналізу фінансової звітності та даних обліку здійснює збір необхідних даних. Аудитору доцільно в своїй діяльності використовувати такі методичні прийоми дослідження, як аналіз і синтез, індукція і дедукція, аналогія і моделювання, абстрагування і конкретизація, системний і функціонально-вартісний аналіз. На стадії дослідження в умовах підтверджуючого аудиту доцільно виділити такі етапи процесу аудиту:

- перевірка господарських операцій і облікових записів;
- коригування плану і робочої програми;
- перевірка (аналіз) фінансової звітності та збір аудиторських доказів.

До одних з найвагоміших етапів процесу аудиту фінансової звітності потрібно зарахувати етап оцінювання, на якому аудитор зобов'язаний одержати якомога більше інформації про об'єкт дослідження з метою її аналізу та оцінки для наступного формування обґрунтованої думки, на підставі якої і формуватиметься висновок про достовірність фінансової звітності клієнта. Збір необхідних даних для їх оцінювання провадиться з використанням таких аудиторських процедур, як перевірка, спостереження, інспектування, запити і підтвердження, а також аналітичні процедури [82, с.217].

У разі, якщо аудитор виявить можливі факти фальсифікації фінансової звітності та помилки у ній, то він повинен дослідити потенційний вплив на неї і здійснити додаткові процедури контролю.

Завершальним етапом процесу аудиту показників балансу є етап звітування, на якому аудитор формує думку з таких питань:

- чи відповідає система обліку підприємства вимогам чинного законодавства;
- чи відповідають показники обліку та фінансової звітності принципам облікової політики суб'єкта господарювання;
- чи ефективна система внутрішнього контролю клієнта;
- чи достовірно відображається в обліку та у звіті про фінансовий стан інформація про активи, зобов'язання, власний капітал клієнта.

Відповідальність за достовірність показників балансу несе керівництво підприємства, яке перевіряють. Аудитор несе відповідальність за правильність аудиторського звіту, складеного за результатами перевірки.

2.2. Методика аудиту показників балансу

На вибір процедур і методики аудиторської перевірки балансу впливає зміст аудиторського завдання щодо висловлення думки аудитора стосовно фінансових звітів.

Терміном методика позначають застосування в певному порядку різноманітних конкретних методів за допомогою яких здійснюють глибоке пізнання явищ і предметів. Методика – послідовність дій для досягнення необхідного результату [2, с. 9]. Під методикою розуміють сукупність правил здійснення конкретного дослідження, послідовність інструментів, що застосовують при вивченні конкретних фактів [5, с.207]. Враховуюче вищевикладене, методика аудиту – це застосування сукупності методів, які дозволяють провести аудит системно, в найбільш доцільній послідовності.

Говорячи про методику аудиту показників балансу необхідно виділити об'єкти дослідження, джерела отримання інформації, послідовність методів вивчення об'єктів. В загальному послідовність аудиту балансу можна показати у вигляді рисунку 2.2.

Встановлення достовірності балансу ґрунтується на підтвердженні попередньо здійсненої оцінки про достовірність відображення у системі рахунків фінансового обліку та звітності інформації про активи, зобов'язання, власний капітал, а також про фінансові результати господарюючого суб'єкта.

Під час висловлення думки про достовірність балансу аудитор повинен бути достатньо впевненим, що вона не містить істотних викривлень і помилок. Разом з тим аудитору не варто забувати про те, що у зв'язку із застосуванням аудиторської вибірки з'являється вагомий ризик того, що навіть істотні помилки він може не виявити [84, с.142].

Якщо аудиторська перевірка здійснюється вперше або якщо аудиторська перевірка показників балансу за попередній період здійснювалась іншим аудитором, а також коли аудитор дізнається про непередбачені обставини, то необхідно отримати достатні та відповідні аудиторські докази щодо залишків на початок періоду.

Залишки на початок періоду - це ті залишки на рахунках, які існують на початок періоду. Залишки на початок періоду ґрунтуються на залишках на рахунках на кінець попереднього періоду і відображають результати операцій попередніх періодів та облікової політики, що застосовувалась у попередньому періоді.

МСА 510 «Перші завдання з аудиту - залишки на початок періоду» визначає, що для початку завдання з аудиторської перевірки аудитор повинен одержати достатні відповідні аудиторські свідчення про те, що:

- залишки на початок періоду не містять викривлень, які можуть суттєво впливати на показники балансу поточного періоду; залишки на кінець попереднього періоду були правильно перенесені на початок поточного періоду, за потреби перераховані;

- постійно застосовується облікова політика або зміни в обліковій політиці були враховані й розкриті належним чином [92, с.175].

Достатність і відповідність аудиторських доказів, які будуть необхідні аудиторіві для оцінювання залишків на початок періоду, залежить від таких факторів:

- облікової політики, якої дотримується суб'єкт господарювання;
- чи була здійснена аудиторська перевірка балансу попереднього періоду і якщо так, то чи був звіт аудитора змінений;
- характеру рахунків і ризику викривлення фінансових звітів поточного періоду;
- суттєвості залишків на початок періоду для балансу поточного періоду.

Якщо аудиторська перевірка показників балансу попереднього періоду здійснювалась іншим аудитором, аудитор може одержати достатні відповідні аудиторські докази щодо залишків на початок періоду, перевіряючи робочі документи попереднього аудитора. Аудитор, який здійснює перевірку, розглядає професійну компетентність та незалежність колеги. Якщо аудиторський звіт за попередній період був змінений, то в поточному періоді аудитор приділяє особливу увагу чинникам, результатом яких стала зміна звіту [108, с.278].

Розпочати дослідження балансу аудитор повинен із визначення відповідності форми балансу формі, затвердженій нормативними документами. Такі дії аудитора слід вважати частиною формальної перевірки, метою проведення якої є встановлення за допомогою візуального огляду та порівняння наявності передбачених нормативними документами форми балансу, а в ній – обов'язкових реквізитів, правильності заповнення відповідних рядків і граф.

На початковому етапі баланс перевіряються щодо правильності заповнення адресної частини. Встановлюють чи зазначено повну назву підприємства, вид діяльності відповідно до статуту. Визначення виду діяльності та правильності його зазначення у формі необхідні аудиторіві для правильної класифікації доходів і витрат підприємства, звітність якого

досліджується, за ознакою виду діяльності; – повноти заповнення реквізитів і показників рядків і граф звітності: перевіряється, чи у правильних одиницях виміру (тисячах гривень) складено баланс, чи проставлені прочерки в тих рядках, які не містять жодних показників. У результаті встановлюють наявність та правильність обов'язкових реквізитів балансу (підписів відповідальних осіб, печатки підприємства), відсутність чи помилковість яких може свідчити про недостовірність наданої для дослідження звіту про фінансовий стан. За допомогою формальної перевірки визначають наявність необумовлених виправлень даного звіту або ж виправлення показників балансу з порушенням передбачених щодо таких дій вимог, самостійних змін у встановлених статтях активу і пасиву [20, с.235].

Після вивчення балансу за допомогою формальної перевірки аудитор повинен здійснити арифметичну перевірку. Арифметичний контроль полягає у перевірці правильності обчислених підсумкових показників балансу. За допомогою проведення арифметичної перевірки виявляються невідповідності показників у межах однієї форми. Найчастіше такі помилки допускаються при підрахунку проміжних підсумкових показників балансу.

Арифметична перевірка є обов'язковою, незважаючи на її монотонність і рутинність, оскільки таким чином можуть бути визначені ділянки обліку, що потребують особливої уваги та ретельної перевірки за змістом. Крім того, необхідність арифметичної перевірки зумовлена тим, що:

1. Відображення неправдивих даних має безпосередній вплив на результати аналітичної обробки звітності.
2. Помилки в підрахунках проміжних підсумкових і загальних підсумкових показників призводять до неправильних показників консолідованого або зведеного балансу.

У результаті невідповідностей чи помилок у підрахунку показників окремих форм одержують неправильні зведені показники галузей економічної діяльності та держави в цілому.

Арифметичну перевірку також застосовують аудитори при перевірці дотримання підприємствами вимоги щодо складання форм фінансової звітності наростаючим підсумком з початку року. Слід відзначити, що арифметична перевірка використовується аудитором не лише на початковому етапі – при попередньому ознайомленні з показниками балансу, що підлягає аудиту, – даний метод документального контролю, як і загальнонаукові методи дослідження, застосовується впродовж усього періоду здійснення аудиту.

Перевіряючи баланс з точки зору якості змісту слід переконатися у відповідності його показників якісним вимогам: доречності, значимості, достовірності та порівнянності показників. Звичайно, ці вимоги можуть бути забезпечені лише дотриманням законодавчих вимог до складання звіту про фінансовий стан та відповідності його показників даним обліку. Невід'ємною частиною такої перевірки є встановлення дотримання підприємством принципів обліку та фінансової звітності, передбачених для її складання та подання. Очевидно, що визначення відповідності звітності принципам обліку можливе завдяки порівнянню цих показників з даними установчих і розпорядчих документів підприємства, синтетичного та аналітичного обліку, а в окремих випадках – первинних і зведених документів відповідної юридичної особи.

Слід зазначити, що помилки в періодизації, оцінці та повноті відображення в обліку його об'єктів призводять до порушення принципів ведення обліку та складання фінансової звітності [108, с.261].

Для цього ним можуть бути використанні первинні документи обліку, що складаються бухгалтером, який вніс відповідні зміни чи здійснив виправлення даних обліку. Адже у випадках виявлення та виправлення помилок у обліку повинна складатися довідка бухгалтера, яка підтверджує правомірність внесення виправлень. До цієї довідки повинні бути додані ксерокопії документів, які були підставою для внесення виправлень і допоможуть уникнути довгих пошуків підстав для здійсненого виправлення. Тому при виявленні аудитором змін початкового балансу на початок року порівняно з

показниками звіту за попередній рік аудитором перевіряється наявність у примітках до звітності роз'яснень щодо причин таких розбіжностей [6, с.184].

За допомогою зведення результатів перевірки у таблицю перевіряється відповідність залишків рахунків обліку за Головною книгою та обліковими регістрами показникам балансу. У підсумку аудитор має можливість ідентифікувати невідповідності та відхилення показників балансу від даних обліку, зосереджуючись на з'ясуванні причин їх виникнення, що забезпечить ефективність проведення аудиту. Для визначення причин виявлених відхилень перевіряються дані первинних документів, матеріали інвентаризації, що забезпечує достовірність результатів аудиту.

У цілому ж, особливістю вивчення відповідності показників балансу даним обліку є перевірка не тільки того об'єкту обліку, за яким виявлено відхилення, а й об'єктів, які так чи інакше з ним кореспондують. За підсумками проведеного порівняння аудитор доцільно складати альтернативні форми балансу, для чого можуть використовуватися спеціальні комп'ютерні програми. Складання альтернативної звітності забезпечує правильність відображення залишків і оборотів за рахунками Головної книги у відповідних рядках балансу, впевнитися у тотожності контрольних величин балансу. Спеціалісти, які досліджують проблеми зі складання та подання фінансової звітності відзначають, що деякі з помилок, які допускаються при формуванні показників звітності, можна виявити лише шляхом складання оборотної відомості в розрізі субрахунків [67, с.309]. Її доцільно використовувати для вивчення правильності відображення у балансі підприємства дебіторської та кредиторської заборгованостей. Таким чином можна виявити необґрунтоване «згортання» розгорнутого сальдо за рахунками з обліку розрахунків із дебіторами та кредиторами підприємства. Згортаючи сальдо за вказаними рахунками, бухгалтер відображає занижену вартість майна юридичної особи.

Аудитору необхідно з'ясувати виконання статті 10 Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», якою передбачено, що підприємства для забезпечення достовірності даних обліку і фінансової

звітності зобов'язані провести інвентаризацію активів і зобов'язань. Усі статті балансу мають бути підтверджені матеріалами інвентаризації. Від якості проведення інвентаризації залежить достовірність розкриття інформації у фінансовій звітності [80]. Питання на які необхідно звернути увагу в ході аудиту інвентаризації відображено на рис 2.3. Аудитор повинен перевірити дотримання процедур проведення інвентаризації а також правильності визначення її результатів і повноти їх відображення в обліку та звітності.

В ході аудиту балансу використовуючи методи фактичного контролю аудитор вибірково проводить інвентаризацію майна підприємства.

Під час аудиту балансу підприємства має бути встановлено дотримання при складанні даної форми звітності таких умов.

1. Відповідність показників статей балансу на початок звітного періоду (місяця, кварталу, року) даним балансу за попередній період. Зміни вступного балансу на початок року порівняно із звітним за попередній рік приймаються лише з відповідними поясненнями.

2. Показники статей балансу на кінець звітного року мають бути підтверджені результатами проведеної перед складанням річного звіту інвентаризації основних засобів, товарно-матеріальних цінностей, коштів, резервів, розрахунків та інших активів і пасивів.

3. Статті балансу, які містять інформацію про стан коштів на рахунках у комерційних банках, банківських позик, фінансування з бюджету та позабюджетних фондів, повинні відповідати даним, зазначеним у виписках банків. Відображені у балансі суми за розрахунками з фінансовими і податковими органами мають бути попередньо взаємно погоджені.

4. Показники статей балансу на кінець звітного періоду повинні відповідати оборотам і залишкам на рахунках Головної книги, а тому звірка оборотів і залишків на рахунках аналітичного та синтетичного обліку на кінець звітного року перед складання заключного балансу має бути обов'язково здійснена.

5. Показники балансу підприємства та інших форм фінансової звітності

мають бути взаємопов'язаними. З цією метою Міністерством фінансів України складено рекомендації щодо перевірки узгодженості показників типових форм річного бухгалтерського звіту.

До випадків, які можуть підвищити ступінь шахрайства та фальсифікації облікових і звітних даних, можна зарахувати такі: наявність нетипових господарських операцій для підприємства, що перевіряється (особливо, якщо вони виникають по закінченні звітного періоду); застосування „складних” операцій чи методів обліку; наявність операцій із пов'язаними сторонами; неадекватні облікові записи; закупівля чи продаж товарно-матеріальних цінностей за цінами, які істотно відрізняються від ринкових (додаток А).

При перевірці уважно вивчається облікова, а також в необхідних технологічна і планова документація (звичайно, залежно від компетенції аудиторів), проводяться інвентаризації, тобто перевірки наявності тих чи інших матеріальних цінностей і грошових коштів. Отже, перш ніж дати позитивний аудиторський звіт про достовірність балансу і фінансової звітності в цілому, реальності відображених в ній показників, аудитор повинен впевнитись у правильності ведення обліку, точному, повному та своєчасному відображенні в обліку господарських операцій, що були здійснені.

Отже, діями аудитора при перевірці балансу є: перевірка звітності на арифметичну точність; зведення відповідності залишків у Головній книзі із даними балансу і на підставі робочих документів з іншими розділами аудиту; перевірка відповідності залишків на початок звітного року залишкам на кінець минулого року; у разі зміни залишків внаслідок виправлення помилок минулих періодів - ретельна перевірка характеру помилок, їх впливу на звітність, правильності внесених змін; складання пробного балансу на кінець звітного періоду та порівняння з наданим на перевірку; складання переліку виправлень залишків за балансовими рахунками; оцінка різниць, виявлених аудитором.

Виявлені порушення аудитор записує до робочих документів, а пізніше вони знаходять відображення у аудиторському звіті.

2.3. Аудит балансу в умовах використання автоматизованих комп'ютерних систем

Комп'ютерна обробка даних впливає на процес вивчення аудитором системи обліку і внутрішнього контролю підприємства, що перевіряється.

Автоматизація обліку та інших управлінських функцій підприємства, з одного боку, і автоматизація аудиту, з іншого, докорінно змінюють проведення аудиту на конкретному економічному об'єкті. Стали розрізняти аудит поза комп'ютерним середовищем, тобто на об'єкті з традиційною технологією ручного ведення обліку, і аудит у комп'ютерному середовищі — на об'єкті де облік виконують з використанням комп'ютерів. Сам аудит можна також проводити без використання комп'ютерів або за їхньою допомогою [35, с.84].

У цих умовах суттєво змінюється організація і методика проведення аудиту, оскільки здійснення її за методиками, орієнтованими на традиційний облік, не дає бажаного результату.

В умовах функціонування автоматизованих інформаційних систем зазнають деяких змін основні принципи аудиту. Відповідно, застосування комп'ютерної інформаційної системи підприємства (КІСП) може вплинути:

- на процедури, яких дотримується аудитор у процесі одержання достатнього уявлення про системи обліку та внутрішнього контролю;
- на аналіз властивого ризику та ризику системи контролю, за допомогою якого аудитор проводить оцінку ризику;
- на розробку і здійснення аудитором тестів контролю та процедур перевірки за суттю, необхідних для досягнення мети аудиту [25, с.56].

Під час планування стадій аудиторських процедур, на які може вплинути середовище КІСП суб'єкта, аудитор зобов'язаний розглянути, яким чином КІСП впливає на аудит, а також скласти собі уявлення про значимість і складність процесів функціонування комп'ютерної інформаційної системи підприємства (КІСП), про доступність даних для використання в аудиті. Це уявлення охоплює такі аспекти.

Значимість належить до змісту тверджень, які містяться у балансі і підлягають комп'ютерній обробці. Складність комп'ютерної обробки в кожній значній прикладній бухгалтерській програмі. Прикладна програма вважається складною, якщо, зокрема:

- обсяг операцій такий, що користувачам важко виявити і виправити помилки, допущені в процесі обробки;
- комп'ютер автоматично генерує суттєві операції або проводки безпосередньо в іншій прикладній програмі;
- комп'ютер виконує складні розрахунки за фінансовою інформацією і (або) автоматично генерує операції чи проводки, які не можна підтвердити або вони не підтверджуються окремо;
- обмін операціями з іншими організаціями здійснюється електронним способом (як у системах електронного обміну інформацією), і при цьому не проводиться фізична перевірка на предмет правдивості або прийнятності.

Організаційна структура діяльності КІСП клієнта, а також ступінь концентрації або розподілу комп'ютерної обробки в рамках суб'єкта, зокрема те, як вони можуть впливати на розподіл обов'язків.

Первинні документи, деякі комп'ютерні файли й інший доказовий матеріал, який може знадобитися аудитору, можуть існувати тільки протягом короткого періоду часу або у форматі, доступному для перегляду тільки на комп'ютері. Застосування комп'ютерних систем контролю зумовлює необхідність одержання спеціальних знань для проведення оглядів контролю і спрощення процесу проведення аудиту.

Аудитору належить добре орієнтуватися в діючих автоматизованих системах обліку, контролю й аналізу, знати принципи розподілу функцій взаємного контролю серед працівників, котрі беруть участь у процесі обробки облікової інформації. Для проведення аудиту в комп'ютерному середовищі аудитор зобов'язаний:

- мати додаткові знання в галузі систем обробки економічної інформації;
- мати уявлення про технічний, програмний, математичний та інші види

забезпечення КСБО;

- володіти термінологією в галузі комп'ютеризації; чітко уявляти особливості технології і послідовність процедур комп'ютерної обробки облікової інформації;

- знати організацію роботи бухгалтерії в умовах КІСП;
- уміти працювати на комп'ютері з основними офісними програмами;
- мати практичний досвід роботи з різними системами бухгалтерського обліку, аналізу, з правовими і довідковими системами, із спеціальними інформаційними системами аудиту [67, с.310].

Усі ці знання йому необхідні, щоб правильно визначити, який вплив на організацію, планування, проведення аудиту справляють умови використання КІСП на економічному об'єкті, що перевіряється.

Зважаючи на різноманітність і складність комп'ютерних технологій, від аудитора вимагається бути першокласним спеціалістом з комп'ютерного бухгалтерського обліку. Тому, якщо в аудитора немає достатніх знань, він зобов'язаний запрошувати експерта в галузі інформаційних технологій.

Основні напрями взаємодії аудитора з експертом щодо систем комп'ютерної обробки даних такі:

- оцінка законності придбання та ліцензійної чистоти бухгалтерського програмного забезпечення, що функціонує в системі комп'ютерної обробки даних;

- оцінка надійності системи комп'ютерної обробки інформації в цілому;
- перевірка правильності та надійності алгоритмів розрахунків;
- формування на комп'ютері необхідних аудитором реєстрів аналітичного обліку та звітності.

Але й у цьому разі аудитор зобов'язаний мати достатнє уявлення про комп'ютерну систему клієнта в цілому, щоб правильно планувати, регулювати і контролювати роботу експерта, зберігаючи чільне становище. Слід розуміти, що експерт оцінює систему обробки, а аудитор — вірогідність інформації, яка міститься в звітності, сформованій за допомогою цієї системи.

Експериментальне виконання контрольних аудиторських процедур у комп'ютерному середовищі показало, що найбільш ефективно реалізуються такі прийоми контролю, як алгоритмічний контроль, рахунковий контроль з отриманням контрольних підсумків, балансовий спосіб рахункового контролю, матричні облікові моделі, порівняння однойменних показників, отриманих із різних джерел, обернений перерахунок, підстановка, контроль за відхиленнями.

Моделювання в аудиті звітності утворює наукову теорію побудови інформаційних систем і забезпечує процес створення штучних, формалізованих мов опису структури аудиту, алгоритмів його здійснення. В результаті проведеного дослідження з'ясовано, що для аудиту характерним є використання методу моделювання. Цей напрям відроджується при створенні комп'ютерних систем аудиту, яким притаманна ознака штучного інтелекту.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 2

В даному розділі висвітлені питання організації і методики аудиту показників балансу. Розглянуті питання мети, етапів проведення аудиту балансу. Етапи процесу аудиторської перевірки значною мірою залежать від рівня розвитку аудиту та підходів до нього: підтверджуючий; системно-орієнтований; аудит, що базується на ризику.

Запропонована узагальнена методика аудиту балансу. Діями аудитора при перевірці балансу є: перевірка звітності на арифметичну точність; зведення відповідності залишків у Головній книзі із даними балансу і на підставі робочих документів з іншими розділами аудиту; перевірка відповідності залишків на початок звітного року залишкам на кінець минулого року; у разі зміни залишків внаслідок виправлення помилок минулих періодів - ретельна перевірка характеру помилок, їх впливу на звітність, правильності внесених змін; складання пробного балансу на кінець звітного періоду та порівняння з наданим на перевірку; складання переліку виправлень залишків за балансовими рахунками; оцінка різниць, виявлених аудитором.

Розглянуто вдосконалення аудиту звіту про фінансовий стан в умовах використання інформаційних комп'ютерних систем. Перевагами обробки економічної інформації клієнта за допомогою комп'ютерних технологій порівняно з традиційними методами обробки інформації є: підвищення ефективності роботи аудитора, зменшення витрат на аудит; зменшення кількості даних, що обробляються вручну; розширення сфери аудиту, збільшення кількості проведення аудиторських процедур щодо суттєвих статей; зниження ризику аудитора, пов'язаного з вибірковою перевіркою; зручність у документальному оформленні процесу і результатів аудиту.

РОЗДІЛ 3.

ЕКОНОМІЧНИЙ АНАЛІЗ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВА

3.1. Значення і завдання фінансового аналізу в системі управління підприємством

Ефективна фінансово-господарська діяльність підприємства повинна базуватися на системі найважливіших фінансово-економічних показників. Від їх правильного вибору залежить прийняття управлінських рішень, що стосуються складу, структури і вартості активів, капіталу підприємства, величини власного капіталу, довгострокових і короткострокових позикових коштів, обсягу виручки і прибутку від реалізації і способів їх досягнення. В сучасних, коли кожне підприємство здійснює діяльність самостійно і на власний ризик з метою досягнення економічних і соціальних результатів та одержання прибутку, значення фінансового аналізу як інструменту пошуку шляхів забезпечення сталого розвитку господарюючих систем тільки посилюються.

Фінансовий аналіз – це процес, який базується на вивченні даних про фінансове становище підприємства та результати його діяльності у минулому з метою прогнозування майбутніх умов і результатів діяльності. Фінансовий аналіз – це процес дослідження фінансового стану та основних результатів фінансової діяльності підприємства з метою виявлення резервів підвищення його ринкової вартості та забезпечення ефективного розвитку. Це засіб накопичення, трансформації й використання інформації фінансового характеру [4, с.2].

Фінансовий аналіз — це засіб оцінки і прогнозування фінансового стану підприємства на основі його бухгалтерської звітності [18, с.9].

Фінансовий аналіз - це процес дослідження фінансового стану й основних результатів фінансової діяльності підприємства з метою виявлення резервів подальшого підвищення його ринкової вартості й забезпечення ефективного розвитку [85, с. 183].

Фінансовий аналіз — це метод оцінювання і прогнозування фінансового стану підприємства. Він служить основою обґрунтування рішень у сфері управління фінансовими ресурсами підприємства.

Мета фінансового аналізу — інформаційно забезпечувати прийняття рішень, на які істотно впливають фактичні або прогнозні дані щодо фінансового стану підприємства. При цьому отримують певну кількість ключових, найінформативніших параметрів, що об'єктивно, всебічно характеризують фінансовий стан підприємства (платоспроможність, фінансову стійкість, незалежність, рентабельність діяльності, ймовірність банкрутства тощо) [40, с. 130].

Фінансовий аналіз є методикою оцінки поточного і перспективного фінансового стану підприємства на підставі вивчення залежності і динаміки показників фінансової інформації. Він покликаний виявити сильні і слабкі сторони фінансово-господарської діяльності підприємства [53, с. 6].

Фінансовий аналіз — це складова аналітичного економічного дослідження щодо вивчення рівня, змін і динаміки фінансових показників у їх взаємозв'язку і взаємозумовленості, з метою прийняття ефективних управлінських рішень для забезпечення внутрішньої і зовнішньої діяльності господарюючих систем, сталого економічного розвитку і стійкого фінансового стану [97, с.14].

Фінансовий аналіз забезпечує менеджерам:

- чітке уявлення про взаємозв'язок системи показників діяльності господарюючих суб'єктів (анатомію їх економіки);
- усвідомлення необхідності при розробці проектів управлінських рішень обов'язково використовувати результати аналітичних досліджень;
- можливість проведення комплексного аналітичного дослідження економічної діяльності господарюючих суб'єктів;

- арсенал методів і прийомів аналізу звітної, планової (прогнозої) і нормативної інформації з урахуванням, крім економічної дії, інших аспектів управління та якісних показників;
- здатність знаходити для кожної ситуації найменш трудомісткі способи і методи аналізу [27, с. 122].

Отже, головним завданням фінансового аналізу є зниження неминучої невизначеності, яка пов'язана з прийняттям управлінських рішень, орієнтованих на майбутнє.

Основною метою фінансового аналізу є одержання невеликої кількості ключових параметрів, які дають об'єктивну і точну картину фінансового стану підприємства і фінансових результатів його діяльності. При цьому фінансового менеджера може цікавити як поточний фінансовий стан підприємства, так і очікувані параметри в найближчій чи віддаленій перспективі. Мета аналізу досягається в результаті вирішення визначеного взаємозалежного набору аналітичних задач. Щоб приймати рішення по керуванню в області виробництва, фінансів, інвестицій керівництву потрібна постійна ділова поінформованість з відповідних питань, що є результатом добору, аналізу, оцінки і концентрації вихідної інформації. Необхідно аналітичне прочитання вихідних даних, виходячи з цілей аналізу і керування.

Система фінансового аналізу включає його інформаційну базу, до якої відносять фінансову інформацію, дані обліку та звітності, крім цього, для дослідження фінансового стану підприємства можуть бути залучені комерційна звітність, конструкторсько-технологічна інформація, маркетингові дослідження, закони, інструкції та експертна інформація; принципи, функції, методи, порядок організації, суб'єкти, об'єкти, систему показників, напрями аналітичних досліджень і способи формування вихідної інформації.

Окремі користувачі ставлять перед собою різні вимоги щодо інформації отриманої в результаті фінансового аналізу (таблиця 3.1).

Існують умови, обов'язкові для успішного вирішення питань, порушених перед фінансовим аналізом. Виходячи з того, що під час фінансового аналізу використовується значна частина інформації, яка формується в системі обліку, першою умовою є розуміння обмежень, що притаманні обліковій інформації, а також знання облікових правил, які застосовуються під час формування інформації. Притім невдачі з використанням фінансових коефіцієнтів з звітних документів для прийняття економічних рішень пояснюються значною мірою саме тим, що початкуючі аналітики залучають до аналізу непорівнянні, з точки зору методології фінансового обліку, дані і роблять на їх основі неадекватні висновки.

Другою умовою є оволодіння методом фінансового аналізу. Притім якісні оцінки під час вирішення фінансових питань важливі не менше, ніж кількісні результати. До таких якісних показників слід віднести, в першу чергу, загальну ситуацію та проблеми, які потребують рішень і які будуть визначати як використання тих чи інших конкретних методів фінансового аналізу, так й інтерпретацію його результатів. Ступінь необхідної точності результатів також залежить від конкретної ситуації і цілей аналізу. Для забезпечення якісних характеристик необхідна оцінка надійності одержаної інформації, а також ступеня невизначеності й ризику [39, с.164].

Для вирішення конкретних завдань фінансового аналізу використовують спеціальні методи, які дозволяють одержати кількісну оцінку окремих аспектів фінансової діяльності підприємства. Фінансовий аналіз використовує цілий ряд методів як загальнонаукових і загальноекономічних, так і специфічних методів фінансового аналізу. Серед них можна виділити шість основних:

1. Горизонтальний (часовий) аналіз — порівняння кожної позиції звітності з попереднім періодом.
2. Вертикальний (структурний) аналіз — визначення структури підсумкових фінансових показників з виявленням впливу кожної позиції звітності на результат у цілому.

3. Трендовий аналіз - порівняння кожної позиції звітності з рядом попередніх періодів і визначення тренда, тобто основної тенденції динаміки показника, очищеної від випадкових впливів і індивідуальних особливостей окремих періодів. За допомогою тренда формуються можливі значення показників у майбутньому, а, отже, ведеться перспективний, прогнозний аналіз.

4. Аналіз відносних показників (коефіцієнтів) - розрахунок відносин даних звітності, визначення взаємозв'язків показників.

5. Порівняльний (просторовий) аналіз - це як внутрішньогосподарський аналізі порівняння зведених показників звітності за окремими показниками фірми, дочірніх фірм, підрозділів, цехів, так і міжгосподарський аналіз і порівняння показників даної фірми з показниками конкурентів, з середньогалузевими і середніми загальноекономічними даними.

6. Факторний аналіз - це аналіз впливу окремих факторів (причин) на результативний показник за допомогою детермінованих чи стохастичних прийомів дослідження. Причому факторний аналіз може бути як прямим (власне аналіз), тобто роздроблення результативного показника на складові частини, так і зворотним (синтез), коли його окремі елементи з'єднують у загальний результативний показник. Метод Дюпон-каскад - система фінансового аналізу, яка передбачає розкладання показника «коефіцієнт рентабельності активів» на ряд інших фінансових коефіцієнтів його формування, взаємозалежність у єдиній системі [91, с.64].

Третя умова — наявність програми дії, яка пов'язана з визначенням конкретних цілей аналітичних робіт. Наприклад, остаточний аналіз коефіцієнтів ліквідності, згідно з даними звітності, який був проведений з метою складання пояснювальної записки, буде відрізнятися від поглибленого аналізу платоспроможності, здійсненого з метою прогнозування грошових коштів у майбутньому.

Усе це свідчить про те, що фінансовий аналіз у сучасних умовах стає елементом управління. Практично він є єдиним інструментом оцінки надійності будь-якого потенційного партнера (покупця, постачальника чи позичальника),

оскільки, як було вже сказано раніше, взяті у відриві один від одного дані фінансової звітності не дають змоги отримати цілісну картину фінансового становища підприємства.

Фінансовий аналіз дає змогу оцінити: .

- майновий стан підприємства;
- ступінь підприємницького ризику стосовно спроможності погашення зобов'язань перед третіми особами;
- достатність капіталу для поточної діяльності та довгострокових інвестицій;
- потребу в додаткових джерелах фінансування;
- здатність до нарощування капіталу;
- раціональність залучення позичкових коштів;
- обґрунтованість політики розподілу й використання прибутку;
- доцільність вибору інвестицій тощо [94, с.167].

Керівники підприємств, як правило, вже не задовольняються констатацією розміру показників звітності, а розраховують одержати конкретний висновок про достатність платіжних засобів, нормованих співвідношень власного та позичкового капіталу, швидкість обігу капіталу й причини його зміни, типи фінансування того чи іншого виду діяльності.

Дані балансу чи звіти про фінансові результати хоч і мають самостійний інтерес, однак їх дуже замало, якщо брати їх у відриві один від одного. Так, цифри, що характеризують обсяг реалізації, чистий прибуток, стають вагомішими лише у порівнянні з розміром витраченого капіталу, а величина витрат (безумовно, важлива сама по собі) — у порівнянні з одержаним прибутком чи обсягом продажу.

Аналіз динаміки змін основних цілісних співвідношень є основою фінансового планування. Отже, для об'єктивної оцінки фінансового стану підприємства необхідно від окремих облікових даних перейти до певних цілісних співвідношень основних чинників — фінансових показників або

коефіцієнтів. Розрахунок та інтеграція цих значень — невід’ємна частина фінансового аналізу [107, с.110].

Існують певні засоби побудови й інтерпретації подібних цілісних співвідношень. Так, показники, одержані за даними балансу, дають змогу оцінити характер розподілу капіталу, співвідношення майна підприємства до його зобов’язань тощо. Звіт фінансові результати дає можливість отримати показники, які характеризують відношення витрат до прибутку. При об’єднанні інформації цих звітних форм одержують нові важливі показники, які найбільш повно відображають фінансове становище підприємства. Наприклад, за співвідношенням окремих статей активу й виручки можна зробити висновки про характеристики швидкості їх обороту, а, співставляючи прибуток і вкладений капітал, одержуємо оцінку зміни ефективності вкладених коштів.

Ще одним важливим етапом процедури фінансового аналізу є порівняння щойно отриманих результатів з результатами, одержаними за більш ранні періоди. За динамікою показників встановлюються більш-менш нормальні чи нормативні значення стосовно умов діяльності конкретного підприємства. Ці нормативні значення показників мають бути добре відомі особам, в обов’язки яких входить управління фінансами [65, с.169].

Коли ті чи інші показники на підприємстві істотно відрізняються від їх нормальних значень то виявляють причини цих відхилень. Наприклад, витрати на виробництво й реалізацію продукції мають бути у певному співвідношенні до обсягу продаж, щоб за певної ситуації в конкретній галузі чи на конкретному підприємстві можна було забезпечити необхідну норму прибутковості на вкладений капітал.

Таким чином, результати фінансового аналізу дають змогу виявити уразливі місця, які потребують особливої уваги, щоб розробити заходи щодо їх усунення.

Залежно від того, яка інформація використовується у фінансовому аналізі, якими є мета та об’єкти дослідження, суб’єкти користування результатами аналізу, розрізняють два його види:

- зовнішній аналіз базується на звітних даних, що підлягають опублікуванню; базою аналізу виступає досить обмежена частина інформації про діяльність підприємства, що є надбанням всього підприємства;

- внутрішній аналіз використовує всю достовірну інформацію про стан справ підприємства, якою володіє лише певне коло осіб, як правило, керівництво підприємства та його підрозділів [3, с.18].

Порівняльну характеристику зовнішнього і внутрішнього аналізу можна навести у таблиці 3.2.

Таблиця 3.2

Порівняльна характеристика видів фінансового аналізу

Критерій порівняння	Фінансовий аналіз	
	Зовнішній	внутрішній
Мета аналізу	Оцінка та економічна діагностика підприємства за даними публічної фінансової звітності, поверхневий аналіз прибутку і рентабельності	Забезпечення планомірного надходження грошових коштів та оптимальні розміри власного та позикового капіталу для створення умов для нормального
Об'єкти аналізу	Підприємство як єдине ціле	Підприємство як єдине ціле та його структурні підрозділи
Джерела інформації	Форми публічної фінансової звітності	Пакет економічної інформації підприємства
Користувачі інформації	Внутрішні, сторонні, зацікавлені	Внутрішні
Періодичність аналізу	Складання звітності (рік, квартал)	У міру необхідності для внутрішнього користування
Доступність результатів інформації	Доступні всім, хто має певний інтерес у діяльності даного підприємства	Доступні лише керівному складу та працівникам підприємства

Таким чином, особливостями зовнішнього фінансового аналізу є:

- наявність широкого кола суб'єктів аналізу;

- різнобічні цілі користувачів інформації;
- використання звітності, що веде до єдиної типової методики аналізу;
- розв'язання лише певного кола завдань;
- доступність для всіх бажаючих мати інформацію про діяльність підприємства;
- прив'язка проведення достовірного аналізу за об'єктивними даними до термінів подання звітності (рік, півріччя, квартал).

Особливостями внутрішнього фінансового аналізу виступають:

- вузьке коло суб'єктів аналізу;
- орієнтація результатів аналізу тільки на внутрішнього користувача, як правило, керівництво підприємства; максимальна їх закритість;
- використання всіх існуючих джерел інформації для проведення змістовного глибокого фінансового аналізу;
- застосування поряд з типовими методиками аналізу нерегламентованих прийомів аналітичного дослідження; відсутність регламентації аналізу;
- проведення більш глибокої аналітичної роботи і прийняття правильних управлінських рішень;
- проведення аналізу в міру необхідності у зв'язку із потребами управління.

Узагальнюючи, можна зробити висновки, що внутрішній і зовнішній аналіз доповнюють один одного; разом вони дають реальну картину надходження, стану і використання фінансових ресурсів на підприємстві.

Процес фінансового аналізу повинен здійснюватись упорядковано, у певній послідовності. Адже фінансовий аналіз слід розглядати як цілісну систему, механізм оцінки, ефективна дія якого забезпечується чітким дотриманням його технології і методики проведення [12, с.41]. Організацію фінансового аналізу можна уявити як технологічний процес, в якому необхідні аналітичні процедури здійснюються у встановленому порядку і реалізуються за допомогою сукупності організаційних, методичних і технічних методів, способів і прийомів. Виходячи із терміну, змісту і призначення виконуваних

аналітиком процедур, процес фінансового аналізу умовно можна поділити на окремі складові щодо чотирьох основних етапів (рис. 3.1).

Рис. 3.1. Етапи фінансового аналізу [8, с.101]

3.2. Аналіз стану майна підприємства та джерел його формування

Щоб розвиватися в умовах ринкової економіки і не допустити банкрутства підприємства, необхідно знати, як управляти фінансами, якою має бути структура капіталу за складом і джерелом утворення, якою має бути частка власних коштів, а якою – позичених.

Систематично аналізуючи фінансовий стан підприємства, можна встановити тенденції зміни фінансових результатів діяльності, контролювати

співвідношення рівня фінансових показників підприємства і його конкурентів як з метою довгострокового планування розвитку, так і для прийняття рішень у поточному плануванні. Фінансовий аналіз може використовуватись для визначення загрози банкрутства, ризику вкладення капіталу у певне підприємство чи вид діяльності. Результати аналізу можуть використовуватися банками для визначення суми позик, які вони можуть без ризику неповернення кредиту надати тому або іншому підприємству.

Аналіз фінансового стану має за мету:

- оцінити минулу фінансово-господарську діяльність підприємства;
- підготувати інформацію, яка необхідна для прогнозування.

Систематично аналізуючи фінансовий стан підприємства, можна встановити тенденції зміни фінансових результатів діяльності, контролювати співвідношення рівня фінансових показників підприємства і його конкурентів як з метою довгострокового планування розвитку, так і для прийняття рішень у поточному плануванні. Фінансовий аналіз може використовуватись для визначення загрози банкрутства, ризику вкладення капіталу у певне підприємство чи вид діяльності. Результати аналізу можуть використовуватися банками для визначення суми позик, які вони можуть без ризику неповернення кредиту надати тому або іншому підприємству.

Попередня оцінка фінансового стану підприємства здійснюється на основі даних фінансової звітності. При цьому звітність підприємства розглядається з двох основних аспектів: з точки зору встановлення раціональності структури майна і його джерел формування, які забезпечують поточну платоспроможність, та з точки зору фінансового результату діяльності.

Відповідь на перше питання дає баланс (Ф. № 1), на друге — звіт про фінансові результати(звіт про сукупний дохід) (Ф.№2).

Використовуючи статті фінансової звітності - Балансу (ф. №1) що несуть в собі найбільш повну інформацію про фінансовий стан підприємства, проведемо аналіз ефективності господарської діяльності Лановецького комунального підприємства по благоустрою, яке здійснює торгівлю

комп'ютерною технікою і надає послуги з їх обслуговування. Метою аналізу є проста і наочна динаміка розвитку підприємства, його фінансового стану.

Отже, використовуючи вищевикладене за даними балансу (додаток В) проведемо структурно-динамічний аналіз стану майна (активу Балансу) та джерел його формування (пасиву Балансу) за 2016 – 2017 роки в таблицях 3.3. та 3.4 відповідно.

Таким чином, проведений аналіз структури та динаміки стану майна на початок і кінець 2017 року дозволяє зробити наступні висновки.

Таблиця 3.3.

Аналіз структури та динаміки стану майна за 2016-2017 роки

тис.грн.

Назва показника	На кінець 2016року	На кінець 2017року	Відхилення	
			абсолютне	відносне (%)
Всього майна,	6942,2	8483,4	1541,2	22,2
в т.ч.				
1 . Необоротні активи	6259,0	7571,0	1312	20,9
- у % до валюти балансу	90,2	89,2	х	-1,0
в т.ч.				
1.1. Основні засоби (Зв)	5983,3	7085,0	1101,7	18,4
- у % до валюти балансу	86,2	83,5	х	-2,7
- у % до необоротних активів	95,6	93,5	х	-2,1
1.2.Інші необоротні активи	275,7	486,0	210,0	76,3
- у % до валюти балансу	3,9	5,7	х	1,8
- у % до необоротних активів	4,4	6,5	х	2,2
2. Оборотні активи	683,2	912,4	229,2	33,5
- у % до валюти балансу	9,8	10,8	х	1,0
В т.ч.				
2.1. Виробничі запаси	275,2	493,4	218,2	79,3
- у % до валюти балансу	3,96	5,8	х	1,84
- у % до оборотних активів	40,3	50,1	х	9,8
2.2. Дебіторська заборгованість	362,1	342,3	-19,8	-5,5
- у % до валюти балансу	5,2	4,0	х	-1,2
- у % до оборотних активів	53,0	37,5	х	-15,5

2.3. Грошові кошти та їх еквіваленти	45,9	76,7	30,8	67,1
- у % до валюти балансу	0,7	0,9	x	0,2
- у % до оборотних активів	6,7	8,4	x	1,7

Частка необоротних активів у структурі майна підприємства значна, 90,2% на початок звітнього періоду і 89,2% - на кінець. Це пояснюється особливостями діяльності підприємства, яке надає послуги з водопостачання, водовідведення, збору побутових відходів. До складу необоротних активів підприємства входять основні засоби, часта яких у складі необоротних активів 95,6 на кінець 2016 року і 93,5 на кінець 2017 року. Доцільно зазначити, що хоча сума необоротних активів на кінець 2017 року зросла на 1312 тис. грн., їх частка в структурі майна підприємства зменшилася на 1%.

Часка оборотних активів на кінець 2017 року становлять 10,8% у структурі майна підприємства, вона зросла на 1%. В структурі оборотних активів виробничі запаси займають досить значну частку –40,3% та 50,1% у 2016 та 2017 рр. відповідно.

Значну частку в структурі оборотних коштів як у 2016 займала дебіторська заборгованість 53%, в 2017 роках вона зменшилася на 19,8 тис.грн, або на 5,5%, у структурі оборотних активів – на 15,5%. Виявлена тенденція дозволяє зробити висновки про те, що підприємство веде активну роботу щодо сплати рахунків дебіторами. Незначну частку в структурі оборотних активів займають грошові кошти та їх еквіваленти - 6,7% і 8,4% відповідно на кінець 2016 року і 2017 року.

Зміна структури майна за 2016-2017 роки зображена на рис.3.3.

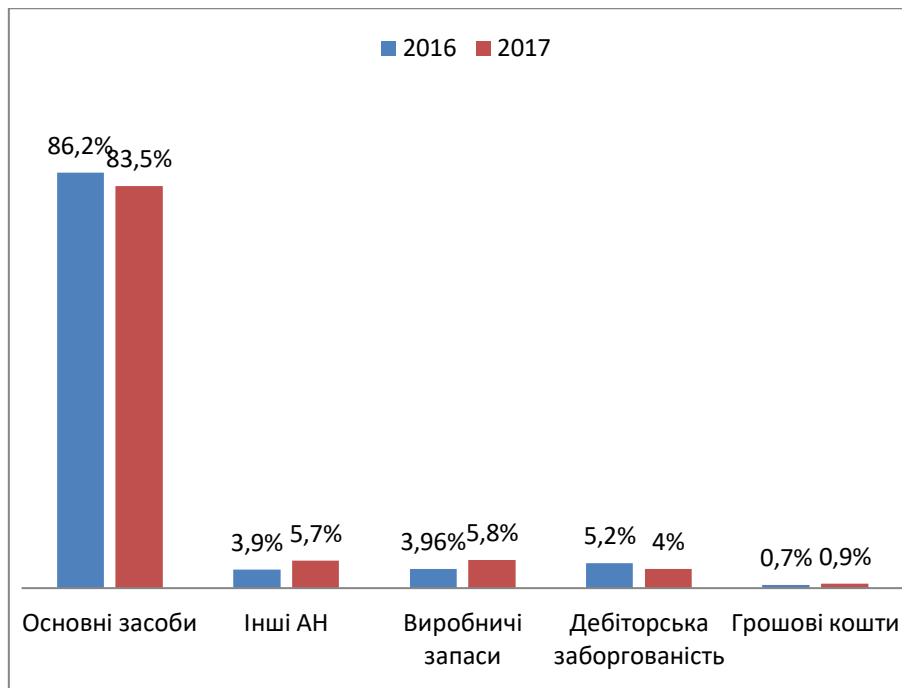

Рис.3.3. Динаміка структури майна.

Проведений аналіз структури та динаміки джерел формування майна за 2016 - 2017 рр. свідчить про наступне (див. табл. 3.4).

Таблиця 3.4.

Аналіз структури та динаміки джерел формування майна за 2016 - 2017 роки

Показники	На кінець 2016 року	На кінець 2017 року	Відхилення	
			абсолютне	відносне
Всього капіталу	6942,2	8483,4	1541,2	22,2
1. Власний капітал	6535,2	8122,9	1587,7	24,3
у % до валюти балансу	94,1	95,7	x	1,6
2. Зобов'язання	407,0	360,5	-46,5	-11,4
у % до валюти балансу	5,9	4,3	x	-1,6
2.1. Поточні зобов'язання	407,0	360,5	-46,5	-11,4
у % до валюти балансу	5,9	4,3	x	-1,6
у % до зобов'язань	100	100	x	0

тис.грн.

2.1.1. Кредиторська заборгованість за товари, роботи і послуги	322,0	252,1	-69,9	-21,7
у % до валюти балансу	4,6	2,97	х	-1,63
у % до зобов'язань	79,1	69,9	х	-10,8
2.2.2. Поточні зобов'язання за розрахунками	85,0	108,4	23,4	27,5
у % до валюти балансу	1,2	1,3	х	0,1
у % до зобов'язань	20,9	30,1		9,2

На основі даних таблиці можна зробити такі висновки: весь капітал складається з власного і позиченого капіталу. Причому, на підприємстві на власний капітал і порівнянні до нього джерел засобів припадає на кінець 2016 року 6535,2 тис.грн або 94,1% капіталу підприємства, а на кінець – 8122,9 тис. грн. (або –85,7% капіталу), загальна сума власного капіталу зросла на 1587 тис. грн., а його частка в структурі капіталу - на 1,6 %.

Зобов'язання підприємства в порівнянні з 2016 роком зменшилися на 46,5 тис.грн. або на 11,4%. Доцільно зазначити, що підприємство не залучає довгострокових зобов'язань і всі зобов'язання належать до поточних. У структурі поточних зобов'язань найбільшу частку займає кредиторська заборгованість за товари, роботи і послуги 79,1% і 69,9 % відповідно на кінець 2016 і 2017 років. Кредиторська заборгованість зменшилася на 69,9 тис.грн або на 21,7%. Однак зросли поточні зобов'язання за розрахунками на 23,4 тис.грн. або на 27,5%.В цілому доцільно зробити висновок, що підприємство забезпечене власним капіталом у повній мірі.

Різниця між поточними активами і поточними зобов'язаннями становить чистий робочий капітал підприємства (власні оборотні кошти). Цей показник свідчить про те, наскільки діяльність підприємства забезпечена власними фінансовими ресурсами. Наявність чистого робочого капіталу підтверджує не тільки здатність підприємства сплачувати власні поточні борги, але й можливість розширити свою діяльність та здійснювати інвестування.

Таким чином, власний оборотний капітал становить: на кінець 2016 р.: 276,2 тис.грн.; на кінець 2017 р.: 551,9 тис.грн., що дозволяє стверджувати, що

достатньо власних оборотних коштів для погашення заборгованості і розширення діяльності, і йде тенденція до їх збільшення. За рік сума власного оборотного капіталу зросла на 275,7 тис.грн.(99,8.%).

Для збільшення власного оборотного капіталу підприємству можна запропонувати збільшити обсяги грошових коштів шляхом скорочення дебіторської заборгованості та більш раціонального їх витрачання, а також провести розрахунки з постачальниками, що призведе до скорочення кредиторської заборгованості за товари, роботи, послуги.

Проте, зазначені вище пропозиції будуть мати реальне відображення за умови сприятливого впливу на діяльність Лановецького комунального підприємства по благоустрою таких зовнішніх факторів, як: стабільність економіки держави, законодавства, платоспроможність покупців, доброзичливе ставлення до співпраці з підприємством конкурентів та інших зовнішніх органів, що контролюють діяльність підприємства.

3.3. Економічний аналіз фінансової стійкості і платоспроможності підприємства

Умовою й гарантією виживання й розвитку будь-якого підприємства, як бізнес-процесу, є його фінансова стабільність. Якщо підприємство фінансово стійке, то воно в стані «витримати» несподівані зміни ринкової кон'юнктури, і не опинитися на краю банкрутства. Більш того, чим вище його стабільність, тим більше переваг перед іншими підприємствами того ж сектора економіки в одержанні кредитів і залученні інвестицій. Фінансово стійке підприємство вчасно розраховується за своїми обов'язками з державою, позабюджетними фондами, персоналом, контрагентами.

До основних факторів, що визначають фінансову стійкість підприємства, належить фінансова структура капіталу (співвідношення позикових і власних коштів, а також довгострокових і короткострокових джерел коштів) і політика фінансування окремих складових активів (насамперед необоротних активів і

запасів). Тому з метою оцінки фінансової стійкості необхідно проаналізувати не тільки структуру фінансових ресурсів, але й напрямки їхнього вкладення [41, с.96].

Фінансову стійкість підприємства тісно пов'язано із перспективною його платоспроможністю, її аналіз дає змогу визначити фінансові можливості підприємства на відповідну перспективу.

Оцінка фінансової стійкості підприємства має на меті об'єктивний аналіз величини та структури активів і пасивів підприємства і визначення на цій основі міри його фінансової стабільності й незалежності, а також відповідності фінансово-господарської діяльності підприємства цілям його статутної діяльності.

Аналіз фінансової стійкості підприємства є найважливішою характеристикою його діяльності та фінансово-економічного добробуту, яка характеризує результат його поточного, інвестиційного і фінансового розвитку, містить необхідну інформацію для інвесторів, а також відображає здатність підприємства відповідати за своїми боргами й зобов'язаннями і нарощувати економічний потенціал [53, с.277].

Шкала виміру фінансово-економічного стану підприємства може бути подана в укрупненому вигляді трьома позиціями:

1. Чисте кредитування.
2. Рівновага.
3. Чисте запозичення.

Чисте кредитування і чисте запозичення обчислюють як різницю між власним капіталом і нефінансовими активами. Ця різниця називається індикатором фінансової стійкості підприємства.

Для стабілізації фінансового стану підприємства необхідно: збільшити частку джерел власних коштів, які спрямовуються в оборотні активи; додатково залучити позикові кошти; зменшити залишки товарно-матеріальних цінностей, що не використовуються у виробничій діяльності.

Для оцінки рівня фінансової стійкості використовують наступні показники:

- Коефіцієнт співвідношення залучених і власних коштів;
- Коефіцієнт автономії(платоспроможності);
- Коефіцієнт маневреності власних коштів;
- Коефіцієнт ефективності використання власних коштів;
- Коефіцієнт використання фінансових ресурсів усього майна;

Для аналізу фінансового стану підприємства розраховують показники фінансової стійкості:

1. Кавт - коефіцієнт автономії (фінансової незалежності) - показує, яку частину в загальних вкладеннях у підприємство становить власний капітал, і характеризує фінансову незалежність підприємства від зовнішніх джерел фінансової діяльності.

2. Кфс - коефіцієнт фінансової стабільності - показує співвідношення власних і залучених коштів, вкладених у діяльність підприємства, і характеризує здатність підприємства залучати зовнішні джерела фінансування.

3. Кзвк - коефіцієнт забезпеченості власними оборотними коштами - показує, яка частина матеріальних оборотних активів фінансується за рахунок коштів чистого оборотного капіталу.

4. Ква - коефіцієнт ефективності використання активів (рентабельність сумарного капіталу) - показує, скільки чистого прибутку має підприємство в середньому на кожну гривню загальних вкладень у його діяльність, характеризує дохідність усього капіталу, яким володіє підприємство, незалежно від джерел його надходження.

5. Кввк - коефіцієнт ефективності використання власного капіталу (або коефіцієнт прибутковості капіталу) - показує, скільки чистого прибутку має підприємство в середньому на кожну гривню власного капіталу, тобто характеризує ефективність власних інвестицій.

6. Кос/обор. - співвідношення оборотних і необоротних активів.

Розрахунок даних коефіцієнтів для Лановецького комунального підприємства по благоустрою наведено в таблиці 3.5.

У 2017 році коефіцієнт автономії Лановецького комунального підприємства по благоустрою на кінець звітного року становив 0,96, що свідчить про те, що в кожних 100 гривнях вкладених активів підприємства 96 гривень - власні кошти (власний капітал). Підприємство є достатньо автономне так, як цей показник для підприємства значно вищий оптимального.

Коефіцієнт фінансової стабільності за 2017 рік рівний 22,53, він зріс на 6,47, він є значно вищим нормативного. На основі цього можна зробити висновок, що підприємство є фінансово стабільним. Вважаємо за доцільне порекомендувати керівництву підприємства залучати довгострокові кредити для оновлення основних засобів. Коефіцієнт забезпечення власними оборотними коштами підприємства – 1,12. Він зріс у 2017 році на 0,12 і перевищує оптимальне значення..

Значення показників платоспроможності, фінансової стійкості та їх динаміка пов'язані з показниками фінансової незалежності підприємства, і при зниженні фінансової незалежності погіршується платоспроможність підприємства.

Для оцінки здатності підприємства виконувати короткострокові зобов'язання застосовуються показники ліквідності, які дають уявлення не тільки про його платоспроможність на даний момент, але і в разі надзвичайних обставин.

Кзл - коефіцієнт покриття (загальної ліквідності) - показує, яку частину поточних зобов'язань спроможне погасити підприємство, якщо реалізує всі свої оборотні активи, у тому числі й матеріальні запаси. (Цей коефіцієнт показує також, скільки гривень оборотних коштів приходить на кожен гривню поточних зобов'язань).

2. Кшл - Коефіцієнт швидкої (критичної) ліквідності - показує, яку частину поточних зобов'язань підприємство може погасити за рахунок найбільш ліквідних оборотних коштів: грошових коштів та їх еквівалентів,

поточних фінансових інвестицій і дебіторської заборгованості. Він відображає платіжні можливості підприємства з погашення поточних зобов'язань за умови своєчасного проведення розрахунків з дебіторами.

3. Кабл - коефіцієнт абсолютної (грошової) ліквідності - показує, яку частину поточних зобов'язань підприємство може погасити грошовими коштами (тобто негайно).

Різні показники ліквідності важливі не тільки для керівників і фінансових працівників підприємства, але становлять інтерес і для різних споживачів аналітичної інформації: коефіцієнт абсолютної ліквідності - для постачальників сировини й матеріалів; коефіцієнт швидкої ліквідності - для банків; коефіцієнт покриття - для покупців і власників акцій та облігацій підприємства.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 3

У даному розділі досліджено питання фінансового аналізу показників звітності. Визначені основне призначення і мета фінансового аналізу. Зокрема відзначено, що метою фінансового аналізу є одержання невеликої кількості ключових параметрів, які дають об'єктивну і точну картину фінансового стану підприємства і фінансових результатів його діяльності.

Головним завданням фінансового аналізу є зниження неминучої невизначеності, яка пов'язана з прийняттям управлінських рішень, орієнтованих на майбутнє.

Процес фінансового аналізу повинен здійснюватись упорядковано, у певній послідовності. Адже фінансовий аналіз слід розглядати як цілісну систему, механізм оцінки, ефективна дія якого забезпечується чітким дотриманням його технології і методики проведення.

Проведений аналіз фінансового стану. Можна зробити висновки, що фінансовий стан підприємства є хорошим, і покращується. На даний час підприємство не є прибутковим. Керівництву підприємства слід розробити заходи з виходу підприємства з кризи, в першу чергу оптимізувати рівень витрат.

ВИСНОВКИ

У магістерській роботі досліджені проблеми аудиту показників балансу та аналізу фінансового стану підприємства та розроблені напрями вирішення цих проблем. На основі проведеного дослідження можна зробити такі висновки.

1. У сучасному розумінні термін «баланс» використовують для характеристики двох понять. Перше – це один з елементів методу обліку. У цьому випадку баланс визначають як спосіб економічного групування і узагальненого відображення стану господарських засобів підприємства за складом і розміщенням та за джерелами їх утворення і цільовим призначенням у грошовій оцінці на певну дату.

Друге – це одна із форм звітності. В цьому розумінні баланс визначають як звітну таблицю, одну із форм фінансової звітності, що містить відомості про стан і розміщення господарських засобів підприємства на певну дату

Баланс – це моментний показник зафіксованих на певну дату активів, капіталі і зобов'язань підприємства. Причому у звітній формі балансу є дві дати: на початок звітного періоду і на кінець звітного періоду. Ця обставина дає можливість зіставляти показники балансу як у цілому, так і складові активу і пасиву в часі, визначати динаміку активів, зміни частки окремих статей чи розділів балансу, тобто структурні зрушення.

2. Не дивлячись на відмінності у назві та побудові балансу (в США балансовий звіт, Франції - бухгалтерський баланс; іноді його ще називають звітом про фінансовий стан), в його основу будь-якої країни покладено основне рівняння обліку, що відображає взаємозв'язок між активами, пасивами (зобов'язаннями) та власним капіталом:

$$\text{Актив} = \text{Капітал} + \text{Зобов'язання}$$

В країнах, де немає законодавче закріпленої форми балансу, структура звіту про майновий стан відповідає специфіці конкретного підприємства і встановлюється відповідно до принципу повного розкриття господарської інформації, особливо це характерно для країн англо-американської системи

обліку. Однією з відмінностей побудови балансу в різних країнах є форма розташування активу та пасиву - вертикальна чи горизонтальна – та групування статей. Порядок розміщення статей в балансі може значно варіюватись.

3. Елементами балансу є: активи, власний капітал, зобов'язання. Ці елементи, в свою чергу, поділяються на окремі статті, які можуть об'єднуватись в однорідні групи, виходячи з певної класифікації.

Стаття наводиться у балансі, якщо вона відповідає таким критеріям:

- існує ймовірність надходження або вибуття майбутніх економічних вигод, пов'язаних із цією статтею;
- оцінка статті може бути достовірно визначена.

Ключовим питанням під час такої оцінки є надходження або вибуття економічних вигод. Це поняття потребує пояснення. За Міжнародними стандартами обліку майбутня економічна вигода, втілена в активі, є потенціалом для прямого або непрямого збільшення грошових коштів або зменшення їх впливу.

Шляхами реалізації майбутньої економічної вигоди є:

- використання активів у виробництві продукції, наданні послуг чи придбанні товарів з метою подальшої реалізації їх за грошові кошти;
- обмін на інші активи;
- використання активів для погашення кредиторської заборгованості;
- розподіл активів між власниками підприємства;
- удосконалення технології виробництва.

Ступінь впевненості в надходженні або вибутті майбутньої економічної вигоди, як і можливості достовірної оцінки, допомагає визначитись з тим, чи результати господарських операцій будуть відображені у фінансових звітах, чи тільки розкриті в примітках до них.

У процесі дослідження виявлено окремі негативні моменти системи оцінки статей балансу. Хоча по основних засобах у П(С)БО наводиться чітке визначення первісної вартості, для запасів, нематеріальних активів, фінансових

інвестицій первісна вартість чітко не визначена. Основним недоліком системи оцінки основних засобів та нематеріальних активів є те, що у випадку переоцінки об'єкта, залишкова вартість якого значно відхиляється від справедливої, істотно викривлюються значення первісної вартості та зносу, що негативно впливає на об'єктивність даних балансу.

4. Метою аудиту є підвищення ступеня довіри користувачів до фінансової звітності. Її досягають через висловлення аудитором думки про те, чи складена фінансова звітність у всіх суттєвих аспектах відповідно до застосовної концептуальної основи фінансової звітності. Етапи процесу аудиторської перевірки значною мірою залежать від рівня розвитку аудиту та підходів до нього. Говорячи про методику аудиту показників балансу в магістерській роботі виділені об'єкти дослідження, джерела отримання інформації, послідовність методів вивчення об'єктів.

5. Користувачі інформації очікують від аудиторів не лише оцінки історичної фінансової звітності, а й вимагають вивчення можливості безперервного функціонування підприємства у майбутньому, аналізу стратегії розвитку і досягнення прогностичних фінансових показників. Розвиток стратегічного аудиту обумовлений потребами замовників аудиторських послуг у підготовці та перевірці фінансових прогнозів і планів, стратегічних управлінських рішень. Аудит стратегічної фінансової інформації підприємства можуть здійснювати зовнішні і внутрішні аудитори. Аудиторський звіт щодо перевірки прогностичної фінансової інформації має включати думку аудитора про застосування припущень, правильності підготовки інформації на основі прийняття припущень і адекватності її надання.

6. У магістерській роботі досліджено питання фінансового аналізу показників балансу. Визначені основне призначення і мета фінансового аналізу. Зокрема відзначено, що метою фінансового аналізу є одержання невеликої кількості ключових параметрів, які дають об'єктивну і точну картину фінансового стану підприємства і фінансових результатів його діяльності.

Головним завданням фінансового аналізу є зниження неминучої невизначеності, яка пов'язана з прийняттям управлінських рішень, орієнтованих на майбутнє.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аудит : підручник / Г. М. Давидов, М. В. Кужельний, І. Г. Давидов [та ін.] ; за ред. Г. М. Давидова, М. В. Кужельного. – К. : Знання, 2009. – 495
2. Аудит: навчальний посібник / Ф.Ф. Бутинець та ін.; За ред. професора Ф.Ф. Бутинця. – Житомир: ПП “Рута”, 2002. – 612 с.
3. Бандура З.Л. Облік і аналіз в системі стратегічного управління підприємством: монографія/ З. Л. Бандура, В. Р. Шевчук, Л. В. Семенюк; за наук. ред. проф. О. М. Ковалюка ; Львів. нац. ун-т ім. Івана Франка. – Львів : ЛНУ ім. Івана Франка, 2016. – 247 с.
4. Безбородова Т. В. Сутність та необхідність аналізу фінансового стану [Електронний ресурс] / Т. В. Безбородова. // Економіка. Управління. Інновації. - 2014. - № 1. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/eui_2014_1_9
5. Безверхий К.В. Інформаційний комплекс облікової системи та звітність в Україні: монографія / К. В.Безверхий, Т. В.Бочуля. – К. : ЦУЛ, 2015. – 184 с.
6. Беренда Н.І., Аудит: теорія і практика. Навчальний посібник для ВНЗ (рек. МОН України)./ Н.І Беренда, Л.М. Чернелевский. – К.: Хай-Тек Пресс, 2008. – 560 с.
7. Будник Л.А. Аудиторська оцінка факторів ризику. /Л.А. Будник, В.І.Будник.// Стан і перспективи розвитку обліково-інформаційної системи в Україні: матеріали III міжнародної науково – практичної конференції, 10-11 жовтня 2014 р. – Тернопіль: ТНЕУ, 2014. – С.194-196.
8. Бунда О. М. Методичні аспекти аналізу фінансового стану Підприємства / О. М. Бунда, О. М. Перова // Вісник Київського національного університету технологій та дизайну. Серія : Економічні науки. - 2015. - № 2. - С. 99-107.
9. Ванина Н. Анализ финансового состояния предприятия / Н. Ванина. – К.: Консульт, 2009. - 143 с.

10. Волощук Л. О. Вдосконалення методичного забезпечення аналізу грошових потоків та інвестиційної діяльності промислового підприємства як складових оцінки його фінансового стану/ Л. О. Волощук, О. В. Скаленко // Труды Одесского политехнического университета. - 2010. - № 1-2. - С. 256-262.
11. Гамалій В. Ф. Методика оцінки та аналізу динаміки фінансового стану підприємств / В. Ф. Гамалій, М. М. Загребя // Бізнес Інформ. - 2012. - № 4. - С. 164-167.
12. Гогой І. Ю. Аналіз і оцінка фінансового стану підприємства / І. Ю. Гогой // Управління розвитком. - 2014. - № 3. - С. 39-41.
13. Гоголь Т. А. Інформаційні потреби користувачів фінансової звітності малих і великих підприємств / Т. А. Гоголь // Формування ринкових відносин в Україні. – 2012. – № 1. – С. 90-95.
14. Головка і. В. Економічний аналіз та квантифікація за допомогою маргінальних оцінок структури бухгалтерського балансу і фінансового стану підприємства / і. В. Головка // Формування ринкових відносин в Україні. - 2013. - № 4. - С. 122-127.
15. Голяш І.Д. Адаптація обліково – аналітичної системи до потреб стратегічного управління/І.Д.Голяш, Л.А. Будник// Економічний аналіз. Збірник наукових праць кафедри економічного аналізу – 2012. – Випуск 11.Ч.2. – С.126-130
16. Гончарук Я. А., Аудит: Навч. посіб. — 3-тє вид., перероб. і доп./ Я. А.Гончарук, В. С. Рудницький. — К.: Знання, 2007. — 443 с.
17. Гошко Т. Д. Використання інформаційних технологій при аналізі фінансового стану підприємства / Т. Д. Гошко // Економічні науки. Сер. : Облік і фінанси. - 2013. - Вип. 10(3). - С. 169-176.
18. Грабовецький Б.Є. Економічний аналіз. Навчальний посібник./ Б.Є. Грабовецький .– К.: ЦУЛ, 2010. – 356 с.
19. Гужавіна І. В. Вдосконалення методики аналізу та визначення фінансового стану підприємства / І. В. Гужавіна // Наукові записки

- [Національного університету «Острозька академія «]. Сер. : Економіка. - 2012. - Вип. 20. - С. 110-114.
20. Дацун А. О. Система показників експрес-аналізу фінансовго стану підприємства / А. О. Дацун // Управління розвитком. - 2013. - № 17. - С. 148-152.
 21. Деєва Н. М. Аудит. Навчальний посібник. / Н. М. Деєва.– К.: ЦУЛ, 2007 – 187 с.
 22. Джошар А.В. Теорія та практика управління власним капіталом (обліково-аналітичний аспект) : монографія / А. В. Джошар ; Нац. наук. центр «Ін-т аграр. економіки «. – К.: ННЦ «ІАЕ «, 2016. – 167 с.
 23. Додж Рой Краткое руководство по стандартам и нормативам аудита./ Додж Рой - М.: Финансы и статистика, ЮНИТИ, 1992. - 240 с.
 24. Дробязко С. І. Фінансова звітність України: від національного П(С)БО до МСФЗ / С. І. Дробязко // Інвестиції : практика та досвід. – 2013. – № 10. – С. 37-39.
 25. Дубій О. 12 уроків з 1С: Бухгалтерії : Версія 7.7 українське законодавство / О. Дубій. – 4-те онов. і доповн.вид. – Львів : БаК, 2007. – 248 с.
 26. Еволюція структури бухгалтерського балансу: причини та наслідки / О. Ю. Омельченко, Є. В. Якобчук // Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. - 2014. - № 1. - С. 158-163.
 27. Економічний аналіз та квантифікація за допомогою маргінальних оцінок структури бухгалтерського балансу і фінансового стану підприємства / І. В. Головка // Формування ринкових відносин в Україні. - 2013. - № 4. - С. 122-127.
 28. Економічний аналіз: теорія і практика: Підруч./ Г.І.Кіндрацька, М.С.Білик, А.Г.Загородній; За ред. проф. А.Г.Загороднього.- Вид. 2-ге, перероб. і доп.- Львів: "Магнолія 2006", 2007.- 440 с.
 29. Жукова Д. А. Аналіз підходів щодо оцінювання фінансово-економічного стану підприємства / Д. А. Жукова // Економіка. Фінанси. Право. - 2015. - № 6(1). - С. 68-69.

30. Залізняк Н.В. Аудит. Навчальний посібник для ВНЗ (рек. МОН України)./ Н.В. Залізняк, Т.Г. Нікульникова, Н.Л. Шкіря. – К.: Магнолія 2006, 2008. – 224с.
31. Звітність підприємств: Навчально-методичний посібник / І.В. Данилюк, І.Є. Прибега. – Тернопіль: Астон, 2005р. – 144с.
32. Звітність підприємств: Підручник / за ред. Ю.А.Вериги. – Київ: ЦНЛ, 2005.-769 с.
33. Зюкова М. М. Становлення та сучасний стан бухгалтерського балансу / М. М. Зюкова // Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки. - 2015. - Вип. 27. - С. 225-234.
34. Ильин Н. Й. Бухгалтерский учет в потребительской кооперации./ Н. Й. Ильин. - М.: Экономика, 1966. - 560с.
35. Івахненко С.В. Комп'ютерний аудит: контрольні методики і технології / С.В. Івахненко. – К.: Знання, 2005. – 286 с.
36. Івченко Л. В. Аналіз фінансового стану підприємств: інформаційне та методичне забезпечення / Л. В. Івченко, О. Є. Федорченко // Фінанси, облік і аудит. - 2015. - Вип. 1. - С. 197-210.
37. Кіндрацька Л. М. Звітність у загальній обліковій системі суб'єктів господарювання: розвиток та вдосконалення /Л. М. Кіндрацька // Вісник Львівської комерційної академії. – Львів: Видавництво Львівської комерційної 115 академії, 2011. – Вип. 35. – С. 175-178.
38. Ковалев В.В. Как читать баланс. – 3-е изд., перераб., и доп. / В.В. Ковалев и др. –М.: Финансы и статистика, 2012. – 448 с.
39. Ковалевська А. В. Критичний аналіз методів оцінки фінансового стану підприємства / А. В. Ковалевська, С. І. Асєєв // Бізнес Інформ. - 2012. - № 3. - С. 163-169.
40. Ковальчук Т. М. Діагностичний аналіз фінансового стану: теорія та методологія / Т. М. Ковальчук, А. І. Вергун // Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. - 2015. - № 5(1). - С. 129-134.

41. Кононенко О. Анализ финансовой отчетности (библиотека `Фактора`)/ О. Кононенко. - 4-е изд. - К: Фактор, 2007. - 200 с.
42. Косміна Р.М. Бухгалтерський облік: Навчальний посібник / Р.М. Косміна. – К.: Вища школа, 2013. – 174 с.
43. Костюченко В. М. Консолідована фінансова звітність: міжнародний досвід та практика України: навч.-практ. посіб / В. М. Костюченко. – К. : ЦУЛ, 2008. – 528 с.
44. Костюченко В.Н. Бухгалтерский учет и финансовая отчетность по международным стандартам./ В.Н. Костюченко, С.Ф. Голов. - 2-е изд. – К.: Фактор, 2008. – 1008 с.
45. Котенок Г. М. Визначення фінансового стану підприємства / Г. М. Котенок // Формування ринкових відносин в Україні. – 2010. – № 10. – С. 137-141.
46. Криштопа І. І. Стратегічний облік об'єднаного бізнесу: методологія, моделювання, організація : монографія / І. І. Криштопа ; Держ. ВНЗ «Київ. нац. екон. ун-т ім. Вадима Гетьмана». - Кривий Ріг : Чернявський Д. О. [вид.], 2016. - 463 с.
47. Кробот Д., Організація бухгалтерського обліку в США./ Д. Кробот, Ю. Верига. - К.:Укоопспілка, 1993. - 66 с.
48. Крупельницька І. Г. Звітність підприємств: навч. посіб. / І. Г. Крупельницька. – К.: ЦУЛ, 2012. – 232 с.
49. Крупка Я. Д. Бухгалтерський облік за видами економічної діяльності: навч. посіб. / Я. Д. Крупка, М. Б. Кулинич, А. Т. Сафарова ; Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки. – Луцьк : Вежа-Друк, 2016. – 451 с.
50. Крупка Я. Д. Облік міжнародних операцій: навч. посіб. / Я. Д. Крупка, І. Я. Назарова ; Терноп. нац. екон. ун-т. - Тернопіль : Крок, 2016. - 215 с.
51. Кужельний М. В. Організація обліку : підручник / М. В. Кужельний, С. О. Левицька. – К. : ЦУЛ, 2010. – 352 с.
52. Кужельний М.В. Контроль фінансової звітності та правильності її складання. / М.В. Кужельний., Є.В. Калюга, О.В. Калюга. – К.: Ельга, Ніка-Центр, 2001. – 240 с.

53. Куліков П.М. Економічний аналіз. Навчальний посібник.- 3-є вид.[Куліков П.М., Серікова Т.М., Отенко І.П., Кожанова Є.П.]. - К.: ИНЖЭК, 2009. – 344с.
54. Ларка М. І. Аналіз фінансового стану підприємства як засіб підвищення ефективності його діяльності / М. І. Ларка, Г. О. Лісовська // Вісник Національного технічного університету «ХПІ». Сер. : Технічний прогрес та ефективність виробництва. - 2013. - № 22. - С. 168-174.
55. Левитская Е.Н. Роль бухгалтера в системе управления капиталистическим предприятием / Е.Н. Левитская // Бухгалтерский учет. – 2015. – № 10. – С. 68-71.
56. Лиса О. В. Доцільність формування фінансової звітності підприємств відповідно до вимог МСФЗ / О. В. Лиса, Р. П. Андрушко // Інноваційна економіка. – 2012. – № 3. – С. 110-112.
57. Лишилenco О. В. Бухгалтерський облік: Підручник. – 3-тє вид., перероб.і доп. / О. В. Лишилenco. – К.: Вид-во «Центр учбової літератури», 2009 – 670 с.
58. Ловінська Л.Г. Організація бухгалтерського обліку та фінансового контролю в сучасних умовах господарювання в Україні / Л.Г. Ловінська, І.Б. Стефанюк. – К.: НДФІ, 2014. – 240 с.
59. Лучко М. Р. Бухгалтерський облік у зарубіжних країнах: навч. посіб. / М. Р. Лучко, І. Д. Бенько. – Тернопіль : ТНЕУ, 2016. – 370 с.
60. Майстро Р. Г. Важливість систематичного проведення аналізу фінансового стану підприємства / Р. Г. Майстро, А. А. Позднякова // Вісник Національного технічного університету «ХПІ». Сер. : Технічний прогрес та ефективність виробництва. - 2013. - № 20. - С. 163-168.
61. Малышев И.В. Теория двойственности отражения хозяйственных актов в бухгалтерском учёте / И.В. Малышев. – М.: Статистика, 1971. – 111 с.
62. Малюга Н.М. Бухгалтерський облік в Україні: теорія й методологія, перспективи розвитку: Монографія / Н.М. Малюга. – Житомир: ЖДТУ, 2005. – 548 с.

63. Мельник С.І. Облік у зарубіжних країнах. Підручник для ВНЗ / С.І. Мельник, О.М. Губачова. - К.: ЦУЛ, 2008 . – 432 с.
64. Мізякіна Н. О. Аналіз міжнародних стандартів аудиту фінансової звітності щодо виявлення помилок / Н. О. Мізякіна // Економіка та держава. - 2015. - № 7. - С. 82-86.
65. Мних Є. В. Фінансовий аналіз: навч. посіб. / Є. В. Мних, Н. С. Барабаш. – К.: Київ. нац. торг.–екон. ун–т, 2010. – 412 с.
66. Мощенський С. Г. Релевантність бухгалтерського балансу в інформаційній економіці/ С. Г. Мощенський // Вісник Одеського національного університету. Серія : Економіка. - 2017. - Т. 22, Вип. 9. - С. 122-126.
67. Назаренко І. М. Фінансовий аудит «Балансу (Звіту про фінансовий стан)» підприємства: організаційно-методичні аспекти та процес алгоритмізації / І. М. Назаренко // Бізнес Інформ. - 2017. - № 4. - С. 308-313.
68. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» затверджений наказом Міністерства фінансів України від 2 лютого 2013 р. № 73. [Електронний ресурс]. ./ Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13>
69. Озеран В.О. Бухгалтерський облік – інформаційна база системи управління / В.О. Озеран, Й.В. Канак // Вісник ЖДТУ. Економічні науки. – 2016. – № 13. – С. 31-35.
70. Омельченко О. Ю. Еволюція структури бухгалтерського балансу: причини та наслідки / О. Ю. Омельченко, Є. В. Якобчук // Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. - 2014. - № 1. - С. 158-163.
71. Орлова В. Трансформація фінансової звітності за міжнародними стандартами / В. Орлова, С. Кафка // Бухгалтерський облік і аудит. – 2013. – № 5. – С. 3-7.
72. Оцінка активів підприємства : навч. посіб. / за заг. ред. Панасовського Ю. В. – Суми : Університетська книга, 2009. – 512 с.

73. Павло Цьомпа Нариси економетрії і побудована на національній політекономії теорія бухгалтерського обліку / Пер. з нім. Я. Гончарук, І. Копич, Г. Башнянин, І. Яремко. -Львів: Каменяр, 2001. - 223 с.
74. Патров В.В. Как читать баланс / В.В. Патров, В.В. Ковалев. - М.: Финансы и статистика, 1991. – 323 с.
75. Пачоли Лука Трактат о счетах и записях. Издание подготовил Соколов Я. – М.: Статистика, 1974. – 160 с.
76. Погорелова Т. П. Бухгалтерський баланс: його сутність, історія виникнення та технологія складання / Т. П. Погорелова, О. Р. Сьоміна // Агросвіт. - 2017. - № 1-2. - С. 44-48.
77. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 6 «Виправлення помилок і зміни у фінансових звітах» затверджений наказом Міністерства фінансів України від 28.05.1999 № 137.
78. Попович В. Міжнародні стандарти фінансової звітності: необхідність запровадження / В. Попович // Економічний аналіз – 2011. – Вип. 9. – Ч. 3. – С. 245-246.
79. Про аудит фінансової звітності і аудиторську діяльність. Закон України №2258-VIII від 21.12.2017. [Електронний ресурс]. / Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2258-19>
80. Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні. Закон України № 996-14 від 16.07.1999 року (із змінами і доповненнями). [Електронний ресурс]. / Режим доступу www.ligazakon.ua.
81. Проданчук М. Адаптація даних бухгалтерського балансу до запитів управлінської системи у глобальному економічному середовищі / М. Проданчук // Бухгалтерський облік і аудит. - 2013. - № 10. - С. 7-17.
82. Рагуліна І.І. Аудит: організація і методика. Навчальний посібник. / Рагуліна І.І., Новіков І.Т., Огійчук М.Ф. – К.: Алерта, 2010. – 584 с.
83. Ришар Ж. Аудит и АХД предприятия; Пер. с франц. под ред. Л.П. Белых. /Ж.Ришар - М.: ЮНИТИ, 1997. – 375с.

84. Ролінський О.В. Організація і методика аудиту. Навчальний посібник для ВНЗ/ О.В. Ролінський, Н.А. Іванова.– К.: ЦУЛ, 2008. – 216 с.
85. Рощина Н. В. Оптимізація показників фінансового стану підприємства на основі аналізу його фінансової звітності / Н. В. Рощина, А. В. Зелікман // Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії. - 2016. - Вип. 6(2). - С. 183-186.
86. Руденко Д.М. Чим відрізняються національні стандарти бухгалтерського обліку П(С)БО від міжнародних стандартів звітності (МСФЗ, МСБО)? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.nabu.com.ua/Analitics/MSFO.pdf.
87. Рудницький В.М. Методологія і організація аудиту./ В.М. Рудницький. – Тернопіль: "Економічна думка", 2001. – 192 с.
88. Світлична В. Ю. Гармонізація національної фінансової звітності з міжнародними стандартами: актуальність, порядок та перспективи / В. Ю. Світлична, С. М. Малик. – Науково-технічний збірник. – 2011. – № 100. – С. 234.
89. Соколов Я.В. Бухгалтерський учёт: от истоков до наших дней / Я.В. Соколов. - М.: Аудит, ЮНИТИ, 1996. – 638 с.
90. Соколов Я.В. История бухгалтерского учёта: Учебник / Я.В. Соколов., В.Я. Соколов. – М.: Финансы и статистика, 2003. – 272 с.
91. Сосновська О. О. Аналіз методів оцінки фінансового стану підприємства / О. О. Сосновська, О. С. Шевченко // Економіка і управління. - 2015. - № 1. - С. 63-69.
92. Суха О.Р. Аудит. Навчальний посібник (рек. МОН України)/ О.Р. Суха. – К.: Новий світ 2000, 2009.- 284 с.
93. Сучкова К. М. Методика аналізу фінансового стану підприємств України / К. М. Сучкова // Управління розвитком. - 2013. - № 17. - С. 127-129.
94. Тігова Т. М. Аналіз фінансової звітності [навч посіб] / Т. М. Тігова, Л. С. Селіверстова, Т. Б. Процюк – К.: Цетр учбової літератури, 2012. – 268 с.

95. Ткаченко Н. М. Бухгалтерський фінансовий облік, оподаткування і звітність: [підруч.] / Н. М. Ткаченко. – [3-є вид., допов. і перероб.]. – К. : Алерта, 2008. – 926 с.
96. Харламова О. МСФЗ-звітність: новації в розкритті інформації / О. Харламова // Все про бухгалтерський облік. – 2013. – 10 квіт. (№ 33) : Нова фінансова звітність. – С. 42-47.
97. Хелферт Э. Техника финансового анализа 10-е изд. /Э. Хелферт.Спб.: Питер, 2003. — 640 с.
98. Цал-Цалко Ю. С. Фінансова звітність підприємства та її аналіз: навч. посіб. / Ю. С. Цал-Цалко. – 2-ге вид., переробл. і доповн. – К. : ЦУЛ, 2002. – 360 с.
99. Чижевська Л.В. Місце, роль та значення балансу в бухгалтерському обліку / Л.В. Чижевська // Вісник ЖІТІ. Економічні науки. – 2001. – № 17. – С.22-28.
100. Чудовець В. Науково-практичні проблеми впровадження міжнародних стандартів фінансової звітності в Україні / В. Чудовець // Економіст. – 2012. – № 12. – С. 61-63.
101. Чумаченко М. Сучасний підхід до розвитку фінансової звітності відповідно до основних напрямів інституціональних теорій / М. Чумаченко, Т. Кучеренко // Бухгалтерський облік і аудит. – 2011. – № 8. – С. 12-19.
102. Шайко О.Г. Звітність підприємства. Підручник для ВНЗ / За ред. Уланчука В.С., Уланчук В.С., Кучеренко Т.Є. – К.: Знання, 2008. – 492 с.
103. Шер И.Ф. Бухгалтерия и баланс / Пер. с нем. С.И. Цедербаума. – М.: Экономическая жизнь, 1925. – 299 с.
104. Шигун М. М. Міжнародні стандарти фінансової звітності як еталон регулювання національної системи бухгалтерського обліку / М. М. Шигун // Вісник Української банківської справи. – 2018. – № 1. – С. 33-38.
105. Шквір В. Д. Інформаційні системи і технології в обліку та аудиті: підручник / В. Д. Шквір, А. Г. Загородній, О. С. Височан ; Нац.ун-т

«Львів. політехніка». – 3-тє вид. - Львів : Вид-во Львівської політехніки, 2016. - 399 с

106. Шустваль Т. Нові підходи до складання фінзвітності: вивчаємо свіже НП(С)БО 1 / Т. Шустваль // Все про бухгалтерський облік. – 2013. – 10 квіт. (№ 33) : Нова фінансова звітність. – С. 5-8.
107. Ющик Я. С. Особливості аналізу фінансового стану підприємства / Я. С. Ющик // Управління розвитком. - 2014. - № 6. - С. 108-111.
108. Янчева І.В. Аудит. Навчальний посібник (рек. МОН України). [Янчева І.В., Баранова А.О., Макеєва З.О., Янчева Л.М.] – К.: Знання, 2009. – 335 с.
109. Янчева Л. М. Обліково-аналітичне забезпечення управління капіталом підприємств торгівлі: теорія та практика : монографія / Л. М. Янчева, Н. Б. Кашена, Г. Л. Чміль ; Харків. держ. ун-т харчування та торгівлі. – Харків : Вид-во Іванченка І. С., 2016. – 292 с.
110. Яремко І. Й. Балансознавство у контексті і форматі методології економічної науки / І. Й. Яремко, Т. В. Федак // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». – 2009. – № 647. – С. 547-552.